

พระธรรมน้ำชีวิต

พระโสภณคณาภรณ์ (ระ.เชษ จิตตาโร)

วัดขจรนิเวศวิหาร

เรียงเรียง

พระธรรมนำชีวิต

พระโสภณคณาภรณ์(ระแบบ จิตตภาโณ)

วัดบวรนิเวศวิหาร

เรียบเรียง

อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ

นางอารี สารกิจปรีชา

ณ เมรุวัดธาตุทอง

วันอาทิตย์ที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๑

ชาตะ ๒๕ กรกฎาคม ๒๔๒๙

มรณะ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๓๑

ทางวิทยุ โทรทัศน์ และในสถานที่ต่าง ๆ การฝึกอบรมให้ความรู้ เฉพาะด้าน การจัดกิจกรรมศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม เมื่อถึง เทศกาลวิสาขบูชา จะเน้นหนักกันคราวหนึ่ง โดยมีเป้าหมายแน่ ชัดว่า เมื่อเรามีกำลังคน กำลังทรัพย์เพิ่มขึ้น ปริมาณของงานจะ ต้องเพิ่มขึ้นทั้งด้านรูปแบบในการเสนอ ความต่อเนื่องของ งาน การกระจายงานออกไปให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

สำหรับในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในเทศกาล วิสาขบูชาปี ๒๕๓๑ นี้ คณะกรรมการจัดงาน ซึ่งมี

สมเด็จพระญาณสังวร เป็นประธานฝ่ายบรรพชิต

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นประธานฝ่ายคฤหัสถ์

ได้จัดแบ่งงานรับผิดชอบกันหลายฝ่าย โดยมีฝ่ายจัดพิมพ์ หนังสือธรรมะเพื่อเผยแพร่แก่สาธุชนผู้สนใจอยู่ด้วย

หนังสือเรื่อง **“พระธรรมนำชีวิต”** เล่มนี้ จึงเป็น ผลงานการรวบรวมเรื่องศาสนธรรม ที่สั้นและง่ายต่อการศึกษา ปฏิบัติ ทั้งขนาดเล่มก็ไม่โตเกินไป ทำให้ราคาไม่แพงมากนัก ทั้งค่าพิมพ์และราคาจำหน่าย ที่สำคัญคือหลักธรรมที่ปรากฏใน หนังสือเล่มนี้ เป็นเรื่องที่ผูกพันเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน คือ สามารถให้คุณ ให้โทษได้ตามสมควรแก่ฐานะของธรรมะ เหล่านั้น เช่น

ธรรมเหล่าใดที่ทรงแสดงว่าเป็นอกุศล ให้ผลเป็นความทุกข์ ผู้ประพฤติ ใครขึ้นประพฤติจะได้รับทุกข์โทษตามสมควร แก่กรรม

ภารกิจเหล่านี้ ได้มีการสืบต่อกันมาโดยลำดับ ยามใดที่ชาวพุทธมีความบกพร่องในภารกิจหลักเหล่านี้ ยามนั้นความแตกแยกอันตรรายจะเกิดขึ้นเสมอมา **ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ในพระสังฆราชูปถัมภ์** จึงได้เกิดขึ้นเพื่อเสริมสร้างสืบต่อพระพุทธปณิธานดังกล่าวมานั้น งานนี้ได้เริ่มต้นจากการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาขึ้น โดยความร่วมมือแรงร่วมใจของพุทธบริษัททุกฝ่าย ตั้งแต่วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๗ เป็นต้นมา และได้ทำเช่นนี้สืบต่อกันมาในช่วงวิสาขบูชาทุกปี ในช่วงการจัดงานในแต่ละปี ได้เน้นหนักในด้านการให้ความรู้ ความเข้าใจ ในศาสนธรรมเป็นหลักสำคัญ ในขณะที่เดียวกันได้มีการรณรงค์ในลักษณะ **“สามัคคีร่วมชาติ พุทธศาสน์ร่วมใจ”** เพื่อให้พุทธบริษัทได้ช่วยกันระดมธรรมระดมทุน เพื่อนำทุนไประดมธรรม ในด้านการให้การศึกษากการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อพิทักษ์ความมั่นคงของ **พระพุทธศาสนา**

แต่เป็นที่น่าเสียดายที่งานหลักยังคงเป็นการรณรงค์ เพื่อศึกษา ปฏิบัติธรรมในช่วงวิสาขบูชาเท่านั้น งานด้านการเผยแผ่ในรูปเอกสาร บรรยายทางวิทยุ โทรทัศน์ทำได้ไม่มากนัก เพราะความจำกัดในด้านทุนดำเนินงาน ทำให้เป็นอุปสรรคในทุก ๆ จุด แต่ได้พยายามทำงานไปตามกำลังคน กำลังทรัพย์ที่จะทำได้ด้วยการ พิมพ์หนังสือธรรมเผยแผ่ในราคาถูก การบรรยายอบรม

ธรรมเหล่าใดที่ทรงแสดงว่าเป็นกุศล อำนวยผลเป็นความ
สุขแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติ โกรปฏิบัติได้ตามนั้น เขาย่อมได้รับ
ความสุข เพื่อให้การศึกษา ปฏิบัติธรรม สามารถอำนวยผลตาม
เป้าหมายจริง ๆ พระพุทธเจ้าจึงมักเน้นเสมอ ๆ ว่า

“ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบถึง และให้
ปฏิบัติตามธรรม”

ถ้าสามารถปฏิบัติธรรม ตามเงื่อนไขนี้ได้ ผลแห่งธรรมจะ
เกิดขึ้นเสมอ และผลเหล่านี้ผู้ศึกษา สนใจ สามารถศึกษา ปฏิบัติ
ได้จากหนังสือเล่มนี้

“ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ในพระสังฆ
ราชูปถัมภ์ ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยอันรวมกันเป็น ไตรรัตน
นภาพ ได้โปรดดลบันดาลอภิบาลรักษาให้ท่านที่สนับสนุนกิจกรรม
ของศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ได้ประสบ
ความสุข ความเจริญ ในธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศ
แสดงไว้ดีแล้วโดยทั่วกัน”

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

ในพระสังฆราชูปถัมภ์

พระตำหนักล่าง วัดบวรนิเวศวิหาร

โทร. ๒๕๑-๒๑๓๕

พฤษภาคม ๒๕๓๑

สารบัญ

๑. คนไทยกับพระพุทธศาสนา	๑
๒. คนไทยเป็นชาวพุทธ	๑๐
๓. การเข้าถึงพระพุทธศาสนา	๑๖
๔. พระพุทธศาสนาคืออะไร	๒๔
๕. ความจำเป็นที่คนต้องมีและนับถือศาสนา	๓๐
๖. พระรัตนตรัยคืออะไร	๓๔
๗. ชาวพุทธควรปฏิบัติตนอย่างไร	๕๓
๘. หลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา	๖๗
๘.๑ หลักแห่งกรรม	๖๗
๘.๒ กฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิด	๑๐๑
๘.๓ หลักอริยสัจ ๔	๑๐๔
๘.๔ การประพฤดิธรรมด้วยความไม่ ประมาท	๑๑๘
๙. พระพุทธศาสนาให้อะไรแก่เรา	๑๒๓
๑๐. เราควรให้อะไรแก่พระพุทธศาสนา	๑๒๖
๑๑. ข้อที่ชาวพุทธจะต้องตระหนักเป็นพิเศษ	๑๓๑

๑. คนไทยกับพระพุทธศาสนา

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย ที่สามารถสืบสาวไปได้ นั้น แสดงให้เห็นว่าศาสนาที่คนไทยซึ่งอยู่ในเมืองไทยปัจจุบัน และที่อพยพลงมาจากประเทศจีน ต่างนับถือพระพุทธศาสนาตลอด แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนนิกาย และสายพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น บางยุคบางสมัยก็ตาม แต่คงเป็นพระพุทธศาสนาอยู่นั่นเอง ด้วยเหตุนี้ทำให้พระพุทธศาสนากับชาติไทย หล่อหลอมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประเทศไทยจึงเป็นประเทศแห่งพระพุทธศาสนา จนได้นามว่าเป็นดินแดนแห่งผ้ากาสาวิสุทธิ์ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้เข้าไปมีบทบาททางสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี

ของไทย ตลอดจนถึงระบบการบริหารบ้านเมือง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปมีส่วนอยู่ทั้งนั้น สังคมไทยจึงกลายเป็นสังคมพุทธ และชาวไทยเองก็เป็นชาวพุทธกันโดยกำเนิด และเป็นเช่นนี้มาจากรากอดีตถึงปัจจุบัน

ข้อที่พระพุทธศาสนามีอิทธิพลครอบคลุมวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ในด้านต่าง ๆ จนถือว่าสังคมไทยคือสังคมพุทธนั้น พึงดูตัวอย่างดังต่อไปนี้

(๑) ขนบธรรมเนียมประเพณี ประเพณีที่เด่น และขึ้นหน้าขึ้นตาในสังคมไทยคือประเพณีทางพระพุทธศาสนาโดยตรงเช่น ทำบุญตักบาตร ทอดกฐิน ผ้าป่า สร้างน้ำพระแก้เทียนพรรษา ชักพระ การบรรพชา อุปสมบท เป็นต้น แม้ประเพณีบางอย่างที่เป็นของคนอื่น เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง วันสารท

คนไทยก็นำเข้าไปเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา
ด้วย

(๒) คุณธรรมภายในใจ หลักธรรมต่าง ๆ
ที่เผยแพร่กันมากในสังคมไทย เป็นหลักธรรม
ในพระพุทธศาสนา เช่นเมตตา กรุณา เสียสละ
ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามัคคี ไฉนตรีจิต ทำ
ให้คนไทยมีจิตใจสงบ ประณีตจนได้ชื่อว่า
สยามเมืองยิ้ม การสามารถปล่อยวาง ให้อภัย
อดทนได้ ทำให้คนไทยมีคำที่ออกจะติดปากว่า
“ไม่เป็นไร” ช่วยให้จิตใจเยือกเย็นได้มากที่
เดียว

(๓) กิริยามรรยาทภายในสังคม ส่วน
มากแล้วเป็นผลจากการอบรมตามแนวของ
วินัยพระสงฆ์ตอนที่ว่าด้วย เสด็จยวัตร ทำ
ให้คนไทยมีความสุภาพ อ่อนโยนรู้จักกาละ

เทศะ เข้าใจเหตุผล วางตนได้เหมาะสมสมควร
แก่ฐานะ มีสัมมาคารวะ รู้จักที่ต่ำที่สูง
สามารถคิดอย่างเอาใจเขามาใส่ใจเราได้

(๔) ด้านภาษา เนื่องจากไทยเรามีภาษา
เป็นของตนเองน้อยมาก ประมาณ ๑๓ เพอร์-
เซ็นต์ของภาษาทั้งหมด ภาษาที่เป็นหลักของ
ภาษาไทยคือ สันสกฤตกับบาลี ซึ่งเป็นภาษา
ของพระพุทธศาสนา ยิ่งในปัจจุบันด้วยแล้ว
ชื่อคนไทยจะเป็นภาษาพระพุทธศาสนาโดย
มาก

(๕) ด้านวรรณคดี เรื่องราวทั้งหลายที่
จัดว่าเป็นวรรณคดีเด่น หรือเรื่องจักร ๆ วงศ์
เป็นเรื่องที่เรานำมาจากชาดกในพุทธ
ศาสนาเป็นหลัก แม้จำพวกนิทาน สุภาษิต
ต่าง ๆ ก็คือเรื่องชาดก ที่นำมาเล่าให้ง่ายขึ้น
นอกจากนั้นความเป็นเจ้าบท เจ้ากลอน มีคำคม

คำพังเพย สุภาสิต ส่วนมากแล้วมาจากคัมภีร์ทาง พระพุทธศาสนา แม้แต่สุภาสิตพระร่วงหรือเรื่องพระอภัยมณีตอนต้น ๆ ก็มาจากชาดกในพระพุทธศาสนา

(๖) ด้านปฏิมากรรม คืองานหล่อ และปั้น ผลงานด้านนี้ที่เด่นก็คือ ปูนียะวัตถุทางพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูปปางต่าง ๆ อย่าง พระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ พระศรีศาสดา เป็นต้น

(๗) งานด้านสถาปัตยกรรมคือสิ่งก่อสร้าง สิ่งก่อสร้างที่เด่นมากในเมืองไทย คือวัง กับวัด เช่นวัดพระแก้ว วัดพระเชตุพน วัดเบญจมบพิตร วัดอรุณราชวราราม ซึ่งวัดและวังในเมืองไทยเราสามารถดูเงินตราต่างประเทศเข้ามาในเมืองไทยได้เป็นอันมาก เพราะคนต่างชาติต้องการมาชม

(๘) งานด้านวิจิตรศิลป์ คือภาพวาดต่าง ๆ ที่ถือว่าเด่น สวยงาม ให้ความรู้และปรากฏแพร่หลายมากซึ่งมักจะอยู่ตามวัด และวังเช่นเดียวกัน จะเป็นภาพที่เกี่ยวกับวรรณคดีทางพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมพุทธ แม้แต่งานด้านช่างต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นงานที่เกี่ยวกับพระพุทธรักษา

(๙) ลักษณะทางสังคม ดังได้กล่าวมาแล้วว่าสังคมไทยเป็นสังคมพุทธ ซึ่งมีความรู้สึกว่าคุณเราเป็นญาติพี่น้องกัน เป็นเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน การอยู่ร่วมกันของคนไทยจึงเป็นสังคมแห่งความเป็นพี่เป็นน้อง มีความเคารพนับถือกันฉันญาติ ผู้น้อยให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ ตามแนวการเคารพกันตามลำดับพระราชอาของพระ ผู้ใหญ่ให้ความเมตตา

อนุเคราะห์สงเคราะห์ผู้น้อย ด้วยความรู้สึกว่า
เป็นลูกเป็นหลานของตน เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า ประเทศอินเดียซึ่งเป็น
เมืองแม่ของพระพุทธศาสนา แต่พระพุทธ
ศาสนาได้เลื่อมไปจากอินเดีย พร้อมด้วยการ
สูญเสียดิสระภาพตกเป็นเมืองขึ้นของคนชาติ
อื่นมาตามลำดับ พอพระพุทธศาสนากลับมาสู่
ประเทศอินเดีย อินเดียก็ได้รับเอกราชคืนจาก
อังกฤษประเทศไทยเรามีพระพุทธศาสนา
เป็นหลักสืบต่อกันมาตลอด และสามารถรักษา
เอกราชของตนไว้ได้ตลอดเหมือนกัน ทั้งนี้
เพราะว่า พระเจ้าแผ่นดินของไทยตั้งแต่อดีต
ถึงปัจจุบัน ทรงนำเอาหลักธรรมในพระพุทธ
ศาสนา มาเป็นหลักในการบริหารราชการ
แผ่นดิน เช่น หลักของทศพิธราชธรรม ๑๐
สังคหวัตถุ ๔ จักรวรรดิวัตร เป็นต้น ทำให้

พระเจ้าแผ่นดินของไทยเป็นธรรมิกมหาราช
ส่วนมาก ช่วยให้คนไทย ประเทศไทย ผ่าน
ยุคสมัยที่เราเรียกว่า ยุคทองทางพระพุทธ
ศาสนามาครั้งแล้วครั้งเล่า พระพุทธศาสนา
จึงเป็นตัวการสำคัญในการสร้าง

“เอกราช เอกลักษณ์ และเอกภาพ ภายในชาติไทย”

แม้บางครั้งเราจะมีการกระทบกระทั่ง
กันบ้างภายในชาติ แต่เนื่องจากความเป็นไทย
ใจเป็นพุทธด้วยกัน คนไทยเราสามารถหาข้อ
ยุติได้อย่างมีเหตุผลด้วยความอดทนให้อภัย
เมตตา เสียสละ สามัคคี ประนีประนอมกัน
เสมอ

ด้วยเหตุนี้ ความเป็นชาวพุทธกับคนไทย
จึงไม่อาจแยกออกจากกันได้ คนไทยจึงได้ชื่อ

ว่าเป็นชาวพุทธโดยสายเลือด โดยกำเนิด พระ
พุทธศาสนานอกจากจะเป็นมรดกอันล้ำค่า ที่
บรรพบุรุษไทยรักษาสืบต่อกันมาโดยลำดับ
แล้ว พระพุทธศาสนายังได้หล่อหลอมเข้าเป็น
ชีวิตจิตใจของคนไทย จนกลายเป็นธรรมเนียม
ความเคยชิน และมีอยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อยที่
เนื่องจากเกิดมาถึงก็เป็นชาวพุทธ โดยไม่ต้อง
ประกอบพิธี แสดงตนว่าเป็นชาวพุทธแต่ประ-
การใด เหมือนกับการได้สัญชาติ เชื้อชาติ ที่
ติดมาแต่กำเนิด ทำให้เกิดปัญหาที่น่าศึกษา
หลายประการเหมือนกัน และบางอย่างเป็น
เรื่องน่าวิตกมาก สำหรับสถานการณ์ปัจจุบัน

๒. คนไทยเป็นชาวพุทธ

การเป็นชาวพุทธของคนไทยดูเหมือนจะ
“ไม่มีปัญหาอะไร” แต่ที่เกิดเป็นปัญหาเพราะ
ความผูกพันกัน จนเห็นเป็นเรื่องธรรมดา เข้า
ลักษณะที่พูดกันว่า “แกงจืดจึงเห็นคุณเกลือ”
แต่เมื่อแกงไม่จืดคนก็ไม่คิดว่าแกงที่รับประทาน
เข้าไปทุกมื้อนั้น มีเกลือผสมอยู่เสมอ ความ
ผูกพันระหว่างคนไทยกับพระพุทธศาสนาก็มี
ลักษณะอย่างนั้น กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา
ไปดังกล่าว ชาวพุทธเราเป็นจำนวนไม่น้อย
ไม่เคยสนใจที่จะหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยว
กับศาสนาของตน ทำนองเดียวกับเด็กบางคน
นับล้าต๋มญาติไม่ถูก “ไม่รู้จักแม่แต่ชื่อปู่ของตน
เป็นต้นนั่นเอง แต่ถึงอย่างนั้นในยามที่ กำลัง
ประสบความทุกข์ ปัญหาในการดำรงชีวิต ติด

ขัดเรื่องบางเรื่องป่วยหนัก หรือจากบ้านเมือง
ไปอยู่ในสถานที่ไกล ๆ เช่นต่างประเทศ เกิดว่า
เหว่เดียวดาย ประสบอันตรายที่เกิดขึ้นเฉพาะ
หน้า ต้องการแสวงหาที่ซึ่งแน่ใจว่าปลอดภัย
ชีวิตที่เข้าถึงจุดอันที่เรียกว่า จนตรอก เป็นต้น

ในยามนั้นวิญญูณแห่งความเป็นชาว
พุทธจะปรากฏขึ้น ด้วยการนึกถึงพระพุทธเจ้า
พระธรรม พระสงฆ์ วัด แม้แต่คนที่จิตใจออก
จะหลุดเหว่ ตัดได้แม้แต่เศียรพระพุทธรูป ปล้น
วัด ลักขโมยของวัด แต่เมื่อยามที่ตนประสบ
ทุกข์ อันตราย ก็จะนึกถึงวัด พระศาสนา และ
สำนึกเสียใจในการกระทำของตน

นี่คือผลจากการที่พระพุทธรศาสนาได้
หล่อหลอมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับคนไทย
ชีวิต สังคมไทยจนฝังเข้าไปอยู่ในสายเลือด

แต่บางครั้งอาจฟังอยู่ลึกเกินไป ต้องอาศัยแรง
กระตุ้นจากภายนอกอย่างรุนแรงดังกล่าว จึง
เกิดความสำนึกและคิดถึงพระพุทธรศาสนา

แนวความคิดเหล่านี้ถ้าจะพูดว่าดีก็ดี คือ
ดีกว่าไม่มีหลักยึดเหนี่ยวอะไรเอาเลย แต่ใน
แง่ของผลประโยชน์จริง ๆ คือผลประโยชน์
ที่พระพุทธรศาสนามอบให้ และผลประโยชน์
ที่คนควรได้ ควรถึงจากพระศาสนาจริง ๆ
กลับมีเพียงน้อยนิดจนน่าเสียดาย เพราะว่าคน
ไทยเรานั้นเปรียบไปแล้วเหมือนเป็นเจ้าของ
ครอบครอง ขุมทรัพย์อันหาค่ามิได้ แต่ส่วน
มากแล้วกลับทำได้เพียง “เป็นปุ๋โสมเผ้าทรัพย์”
ใช้เป็นปุ๋โสมเผ้าทรัพย์ เผ้าไว้ให้ใคร ไว้ให้
ใครก็ตามที่เป็นคนฉลาดรู้คุณค่าของทรัพย์
เหล่านั้น แล้วนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตน

จนปัจจุบันนี้เราจะพบว่า ฝรั่งทางโลก
ตะวันตกให้ความสนใจในพระพุทธศาสนา จน
นำเข้าไปศึกษาในสถาบันการศึกษาของตน
นำหลักธรรมไปประพฤติกฎปฏิบัติกันแพร่หลาย
มากยิ่งขึ้น จนมีคนกล่าวว่า

**“พระอาทิตย์ คือพระพุทธศาสนา กำลัง
จะขึ้นทางทิศตะวันตก”**

แน่นอน เป็นข่าวคราวที่น่าชื่นชมยินดี ที่
พระพุทธศาสนาของเราจะได้ทำหน้าที่สร้าง
ประโยชน์ เกื้อกูล และความสุขแก่มวลมนุษย
ชาติเพิ่มขึ้น ตามเจตนารมณ์แห่งการประดิษ
ฐานพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า ที่ทรง
ประดิษฐานพระพุทธศาสนาขึ้นเพื่อ

**“ประโยชน์เกื้อกูลแก่คนเป็นอันมาก เพื่อ
ความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก**

เพื่อประโยชน์แก่อกุศล และความสุขแก่คนทุก
ระดับ”

การแพร่หลายของพระพุทธศาสนายัง
มากขึ้นเท่าไร ก็ย่อมเป็นการดี เพราะทำให้
เป้าหมายของพระพุทธศาสนามีผลกระจาย
มากยิ่งขึ้น

แต่เราชาวพุทธในเมืองไทยแล้ว

เราจะทำตนเป็นเพียงบู้โสมเผ่าทรัพย์
เพียงอย่างเดียวหรือ หรือว่าจะเข้าวัดเฉพาะ
เวลาถึงงานบุญที่ป็นสนุกสนาน มีการรื่นเริง
การเล่น การแสดงต่าง ๆ เป็นเครื่องล่อ หรือ
พิธีกรรมทางพุทธเพียงอย่างเดียวโดยไม่แล
เหลียวถึงความป็น รัตนะอันหาค่ามิได้แห่ง
พระธรรมหรือ

ใช่ ความคิดการกระทำเช่นนี้ไม่สมควร
ไม่ฉลาดไม่ใช่เป็นความคิดของ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้
เบิกบานอันเป็นความหมายของคำว่า “ชาว
พุทธที่แท้จริง” จำต้องก้าวไปเพื่อให้ถึงตัว
พระศาสนาให้ได้

๓. การเข้าถึงพระพุทธศาสนา

ตามหลักของศาสนานั้น ท่านกล่าวว่า ศาสนาเกิดมาจากความต้องการตามสัญชาตญาณของมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ ความสมบูรณ์แห่งศาสนาเกิดขึ้นจากผล การบำเพ็ญเพียรทางจิตของพระศาสดาแห่ง ศาสนานั้น ๆ โดยเฉพาะคือพระพุทธศาสนาที่ เกิดขึ้นจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า อัน เป็นการขจัดปัญหาแห่งการแสวงหาที่พึงทาง ใจของคนอย่างสมบูรณ์เต็มที่ เพราะว่าสาเหตุ ให้เกิดศาสนาในโลกที่สำคัญคือ

(๑) เกิดมาจากความกลัวต่อทุกข์ ภัย โรค ที่เกิดขึ้นในชีวิตของคน สัตว์ จากสาเหตุต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก

(๒) เกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจในชีวิต
ในธรรมชาติในปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนเหตุ
เกิดแห่งปัญหานั้น ๆ

(๓) เพราะต้องการผลตอบแทนจากสิ่งที่
ตนนับถือ ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม

พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ จนสามารถขจัด
ความไม่รู้ได้หมดสิ้นไป ทรงขจัดความทุกข์
จนบรรลุความสุขที่สมบูรณ์ ทรงได้ผลจาก
การตรัสรู้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องแสวงหาอีก
ต่อไป นั่นคือการตอบคำถาม ความสงสัย การ
แสวงหาของคนได้อย่างเต็มตามความต้องการ
การเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนาจึงเป็นการ
เกิดขึ้นเพื่อเป็นประทีปส่องทางแห่งชีวิตให้คน
เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง จนสามารถ
หยั่งรู้เหตุแห่งทุกข์ ภัย โรค และกรรมวิธี
หลักการในการแก้ไขทุกข์ ภัย โรค เหล่านั้น

ให้คนสามารถสัมผัสผลคือความสุขในชั้นต่าง ๆ
ได้ ตามสมควรแก่การเข้าถึงพระพุทธศาสนา
ของคนเหล่านั้น ดังที่เราสวดสรรเสริญพระ
พุทธเจ้ากันว่า

**“ชี้ทางบรรเทาทุกข์ และชี้สุขเกษมสันต์
ชี้ทางพระนฤพาน อันพ้นโศกวิโยคภัย”**

พระพุทธศาสนาจึงทำหน้าที่ในการขจัด
เหตุแห่งความทุกข์ เพื่อให้เกิดความสุขดังที่เรา
สวดกันว่า

**“กำจัดน้ำใจหยาบ สันดานบาปแห่งชาย
หญิง**

สัตว์โลกได้พึงพิง มละบาปบำเพ็ญบุญ”

การที่คนจะได้รับผลดังกล่าวนั้น จึงจำ
ต้องอาศัยการทำตนให้ **“เข้าถึงพระ
พุทธศาสนา”**

“ทำอย่างไร จึงเรียกได้ว่าเข้าถึงพระ พุทธศาสนา”

คำว่า เข้าถึง แสดงถึงอาการที่คน
ไปจากที่ใดที่หนึ่ง เพื่อเข้าไปในที่ใดที่หนึ่ง คำ
ว่าเข้าถึงที่เราใช้กันคือ เมื่อเราเข้าไปอยู่เป็น
ส่วนหนึ่งของสถานที่นั้น เช่นเข้าถึงห้อง เข้า
ถึงโรงเรียน บางอย่างยังมีความหมายเน้น
ไปที่ด้านจิตใจเช่น เข้าถึงปัญหา เข้าถึงงาน
เป็นต้น แสดงว่าเราเข้าไปในสถานที่ใด เพื่อ
ประโยชน์อย่างใดแล้ว เราเข้าไปอยู่เป็นส่วน
หนึ่งของที่นั้น จะได้ประโยชน์จากสิ่งนั้นตาม
ต้องการจึงเรียกว่าเข้าถึงฉันใด

การเข้าถึงศาสนาก็มีความหมายเช่น
เดียวกันฉันนั้น ซึ่งหมายความว่าคนที่เข้าถึง
ศาสนาคือคนที่ศึกษาจนพระพุทธรศาสนาเข้า
ถึงใจ หรือ เข้าใจเรื่องของศาสนาจนมองเห็น

คุณค่าของศาสนาและนำเอาหลักธรรมมา
ประพฤติปฏิบัติ จนสามารถได้รับผลจากการ
นับถือศาสนา ๓ ประการ ในระดับใดระดับ
หนึ่ง คือ

(๑) มีความรู้ความเข้าใจในเหตุผลของสิ่ง
ต่าง ๆ จนสามารถแยกได้ว่าอะไรเป็นเหตุของ
อะไร อะไรเป็นผลของอะไร คือรู้ว่าอะไรดี
อะไรชั่ว อะไรเป็นบาป อะไรเป็นบุญ อะไร
เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์เป็นต้น

(๒) สามารถขจัดเหตุแห่งทุกข์ ภัย โรคทั้ง
ทางกายและทางใจของตนได้ ตามกำลังแห่ง
ความรู้ ความสามารถของตน

(๓) สามารถสัมผัสผลคือความสุข ความ
เจริญ ความสงบระงับ บรรเทา ดับ เวรภัย
ทุกข์ โรค ที่ตนไม่ต้องการได้

การเข้าถึงพระพุทธศาสนาอย่างน้อยที่สุด ควรได้ความรู้ในชั้นใดชั้นหนึ่ง จนถึงกับความรู้ที่สมบูรณ์ในที่สุด ผลจากการถึงพระพุทธศาสนาจึงจะอำนวยประโยชน์แก่อกุศล และความสุขให้ ตามสมควรแก่เหตุที่ได้ประกอบกระทำลงไป พระพุทธศาสนาจึงจะสามารถเป็นที่พึ่งพำนักที่เห็นได้จริง ๆ

อันความเป็นพุทธศาสนิกชน ผู้จะได้รับผลจากการนับถือพระพุทธศาสนานั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องขจัดอุปสรรคแห่งการเข้าถึงพระพุทธศาสนา ๓ ประการออกไปนั่นคือ

(๑) ความไม่รู้ลักษณะแห่งพระรัตนตรัย คือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์

(๒) ความเคลือบแคลง สงสัย ไม่แน่ใจในพระรัตนตรัย

(๓) มีความเห็นผิด คือความเห็นของตน
ไม่ตรงต่อหลักธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง
ไว้

การที่จะทำให้เกิดตามผลตามที่ต้องการ
จำต้องอาศัยการศึกษา เรียนรู้ พินิจพิจารณา
จนถึงนำมาปฏิบัติ จนสามารถพัฒนาจิต
ของตนให้เกิดผลในทางขจัดอุปสรรคดังกล่าว
คือ

(๑) มีปัญหา ความรอบรู้ในลักษณะ คุณ
ความดีแห่งพระรัตนตรัย อันพุทธศาสนาสนิก-
ชนประกาศตนยึดถือเป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึก
ประจำชีวิต

(๒) ปราศจากความเคลือบแคลง สงสัย
ไม่แน่ใจในลักษณะ คุณความดีแห่งพระรัตน-
ตรัย

(๓) มีความเห็นชอบตามทำนองคลอง
ธรรม คือความเห็นของตนตรงกับหลัก
ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้

ผลดังกล่าวจะเกิดขึ้น และดำรงอยู่ยั่งยืน
นานภายในชีวิตแห่งตนได้ จำต้องอาศัยการ
ศึกษาด้วยวิธีการดังกล่าว ซึ่งอย่างน้อยที่สุด
ควรศึกษาให้รู้ในเรื่องต่อไปนี้ ตามลำดับ
จากหัวข้อที่ ๔ เป็นต้นไป ซึ่งจะได้นำเสนอ
เป็นข้อ ๆ ไป

๔. พระพุทธศาสนา คืออะไร

ศาสนา แปลว่า คำสั่งสอน โดยท่านแยก
ออกเป็นคำสั่งอย่างหนึ่ง คำสอนอย่างหนึ่ง
พระพุทธศาสนาจึงหมายถึง “คำสั่งสอนของ
พระพุทธเจ้า”

ทำไมศาสนาจึงต้องมีคำสั่ง และคนต้อง
ปฏิบัติตามคำสั่ง

ข้อนี้พึงสังเกตว่า ตามปกติแล้วคนเรา
ไม่มีใครรู้อะไรหมด และทำอะไรอย่างถูกต้อง
สมบูรณ์ สิ่งที่คนเรารู้มีน้อยที่เราไม่รู้มีมาก มี
เรื่องเป็นอันมากที่เราไม่รู้ว่าจะทำอะไร ทำ
ทำไม ทำอย่างไร เมื่อมีปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้น
คนเราจึงจำต้องอาศัยความรู้จากคนอื่นหลัก
วิชาการต่าง ๆ ตลอดจนถึงระเบียบ วินัย ข้อ
บังคับต่าง ๆ บอกให้เราทราบว่า จะต้องทำ

อะไร ทำทำไม และทำอย่างไร ในชีวิตของคน
เราจึงต้องอิงอาศัยคำสั่งโดยตลอด เริ่มจาก
คำสั่งของพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้บังคับบัญชา
กฎกติกา กฎหมาย จนถึงศีลหรือวินัยทาง
ศาสนา ความจำเป็นและความดีของคำสั่งจึงเป็น
เหมือน เส้นบรรทัดที่ช่วยให้คนเขียนหนังสือ
ใหม่ ๆ เขียนได้ตรงเหมือนด้ายที่ร้อยดอกไม้
ต่างสี ต่างรูปร่างกันเข้าเป็นพวงมาลัย ทำให้
เป็นระเบียบสวยงามและมีค่าขึ้น

คำสั่ง จึงเป็นข้อที่ควรมีและควรปฏิบัติ
เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้คน สังคม อยู่ร่วมกันอย่าง
ปกติสุข ไม่ล่วงเกินในด้านสิทธิ หน้าที่ของกัน
และกัน สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้
เกิดขึ้น เป็นบุคคล สังคมที่สวยงาม และมีคุณ
ค่าน่านิยม ยกย่อง นับถือ

ทำไมศาสนาจึงต้องมีคำสอน และคนต้อง
ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา

คำสอน เป็นเรื่องของการชี้แจงแสดง
หลักฐานในด้านต่าง ๆ เพื่อให้คนสามารถนำไป
ปฏิบัติ เพื่อขจัดความทุกข์ และสร้างความ
สุข ให้เกิดขึ้นในชีวิตของตนครบถ้วน ตลอด
ถึงประเทศชาติที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ คำสอนจึง
เป็นการให้คำตอบต่อคำถามที่มักจะเกิดขึ้นใน
จิตใจของคนว่า

(๑) อะไร คือสงสัยว่าอะไรเป็นอะไร?
อะไรดี? อะไรชั่ว อะไรควรทำ อะไรไม่ควร
ทำ เป็นต้น

(๒) เพื่ออะไร คือคำถามที่ว่า ทำสิ่งนี้
เพื่ออะไรเว้นสิ่งนั้นเพื่ออะไร

(๓) ได้ประโยชน์อย่างไรบ้าง คือคนเรา
จะทำอะไรก็ตามก็ต้องการผลประโยชน์ ที่

เกิดขึ้นจากการทำเช่นนั้น สิ่งนั้น และคนเรา
จะต้องเห็นประโยชน์ที่คุ้มทุน หรือได้กำไร
มาก ๆ จึงจะกระทำถ้าไม่อย่างนั้นเขาจะไม่
กระทำ

พระพุทธศาสนา คือหลักการและวิธี
การที่ชี้แจง ความจริงในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้คน
ได้คำตอบที่ถูกต้องในเรื่องที่เป็นปัญหา ทุก
ขั้นตอนแห่งชีวิต

ด้วยเหตุนี้ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา
หรือ พระพุทธศาสนา ท่านจึงสรุปด้วยคำสั่ง
สอนที่แบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ๒ ประเภท คือ

(๑) **พระวินัย** เป็นประเภทคำสั่งที่เป็น
ทั้งข้อห้ามมิให้ทำ และข้อที่อนุญาตให้ทำ หาก
ไม่ละเว้นในข้อที่ทรงห้ามไว้ และไม่ทำตามข้อ
ที่ทรงอนุญาตไว้ ถือว่าเป็นความผิด มีการ
ปรับโทษหนักเบาตามสมควรแก่ลักษณะของ

ความผิด ความผิดในทางพระวินัยส่วนมาก
แล้วมักจะเป็นการกระทำที่สร้างความเดือด
ร้อนให้แก่ตนเอง และแก่คนอื่นด้วย

(๒) **พระธรรม** เป็นการเปิดเผยชี้แจง
แสดงความจริงในด้านต่าง ๆ ตามความเป็น
จริงของสิ่งเหล่านั้นจัดเป็นระบบพัฒนาชีวิต
ยกระดับความคิด จิตใจของคนให้สูงขึ้น เพื่อ
ให้เกิดผลเป็นความสะอาดกาย วาจา มีความ
สงบในด้านจิตใจ และเกิดความสว่างขึ้นภายใน
จิตด้วยปัญญา ปัญญาจึงเป็นเหมือนประทีป
ส่องทางชีวิต ให้เดินไปบนหนทางแห่งความสุข
ความเจริญพระธรรมจึงมีลักษณะเป็นคำสอน
แนะนำ บอกกล่าวชี้แจง เพื่อสนองตอบความ
ต้องการของคนผู้ “ปรารถนาความสุข ไม่
ปรารถนาความทุกข์” จะได้ศึกษา พิจารณา
และนำมาประพฤติปฏิบัติด้วยความสำนึกดี

สำนึกชอบของตนเอง ในขณะที่เดียวกันพระ
พุทธศาสนาก็ยืนยันรับรอง หลักคำสอน และ
ผลที่เกิดจากการปฏิบัติตามคำสอนไว้อย่างแน่นอน
ตายตัว คือ

- ถ้าประพฤตินในสิ่งที่เป็นบาป เป็นอกุศล
ผลจากการประพฤตินั้นจะต้องออกมาเป็น
ความทุกข์ ตามสมควรแก่เหตุที่บุคคลได้ประ-
กอบ กระทำลงไปเสมอ

- ถ้าประพฤตินในสิ่งทีพระพุท
ธศาสนาแสดงว่า เป็นกุศล เป็นบุญ เป็นประ-
โยชน์ ผลจะต้องออกมาเป็นความสุข ความ
เจริญ ตามสมควรแก่กรรม ที่บุคคลได้ประพฤติน
ปฏิบัติเช่นเดียวกัน

"เหตุ คือสิ่งที่บุคคลประพฤติน กระทำ จะ
ไม่ขัดแย้งกับผลที่เกิดขึ้นจากเหตุนั้นเสมอไป
ไม่ว่าจะประพฤติน กระทำโดยใคร ที่ไหน
เมื่อไร เพราะอะไรก็ตาม"

๕. ความจำเป็นที่คนต้องมี และ นับถือศาสนา

“มีความจำเป็นอย่างไรที่คนต้องมี และ
นับถือศาสนา”

เนื่องจากศาสนา เป็นคำสั่งสอน ที่ประ-
กอบด้วยหลักศีลธรรม จรรยา เป็นระบบ
พัฒนาชีวิต ยกระดับชีวิตของคนให้สูงขึ้น จน
ถึงสามารถละทุกข์ได้หมดสิ้น เข้าถึงความ
สุขที่ไพบูลย์ได้ในที่สุด พื้นฐานการเข้าใจโลก
ชีวิต และสิ่งแวดล้อมของคนนั้น มีเรื่องเป็นอัน
มากที่เราไม่อาจรู้ได้ว่า อะไรดี อะไรชั่ว
อะไรบาป อะไรบุญ อะไรเป็นคุณ อะไรเป็น
โทษ อะไรเป็นประโยชน์ อะไรไม่เป็นประ-
โยชน์ อะไรควรเว้น อะไรควรประพฤติ เพราะ

ความไม่รู้ในเรื่องดังกล่าวมานี้ ทำให้การดำเนิน
ชีวิตของคนมีลักษณะสับสน ส่วนมากจะไหล
ไปในเรื่องที่ไม่ดี เป็นบาป เป็นโทษ ไม่เป็น
ประโยชน์ ผลคือความสุขที่ต้องการจึงเกิดขึ้น
ได้ยาก ศาสนาทั้งหลาย โดยเฉพาะพระพุทธ
ศาสนา พระพุทธเจ้าทรงรู้ความจริงในเรื่อง
ต่าง ๆ จนได้รับยกย่องว่าทรงรู้แจ้งโลก
ได้ทรงแสดงเรื่องที่ควรประพฤติ และควรเว้น
ไว้อย่างชัดเจน แจ่มแจ้ง คนจึงจำเป็นต้องมี
และนับถือศาสนาเพราะศาสนาได้แสดงความ
จริงในเรื่องต่าง ๆ ไว้ดังกล่าว ช่วยให้คนที่นับ
ถือศาสนาได้หลักในการดำรงชีวิต เพื่อสร้าง
ความสุข ความเจริญในด้านต่าง ๆ จนได้รับ
ยกย่องว่าทรงรู้แจ้งโลก ได้ทรงแสดงเรื่องที่
ควรประพฤติ และควรเว้นไว้อย่างชัดเจน แจ่ม
แจ้ง คนจึงจำเป็นต้องมีและนับถือศาสนาเพราะ

ศาสนาได้แสดงความจริงในเรื่องต่าง ๆ ไว้
ดังกล่าว ช่วยให้คนที่นับถือศาสนาได้หลักใน
การดำรงชีวิต เพื่อสร้างความสุข ความเจริญ

นอกจากนั้น ศาสนายังหมายถึงการ
ปกครองการบริหาร ซึ่งเป็นระบบการปกครอง
บริหารที่กาย วาจา ใจของคนแต่ละคน เมื่อ
กาย วาจา ใจของคนแต่ละคนได้รับการปก-
ครอง บริหารดีแล้ว ทำให้การอยู่ร่วมกันของ
คน เป็นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขอย่าง
ทุกคนเรียกร้องต้องการกันอยู่

ท่านกล่าวว่า ธรรมดาสิ่งที่มีชีวิตทั้ง
หลาย โดยเฉพาะมนุษย์นั้น ย่อมต้องการความ
รัก การได้รับความรัก ต้องการความอบอุ่น
ปลอดภัย ต้องการมีที่พึ่งพำนักอาศัย สุข
ความสงบ ซึ่งผลเหล่านี้คนจะได้จากหลัก

ธรรม คือคำสั่งสอนของศาสนา ดังนั้นคนทุกคนจึงจำเป็นต้องมีและนับถือศาสนา

หากว่าคนในโลกขาดหลักธรรมทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ภัยอันตรายต่าง ๆ จะเกิดขึ้นติดตามมา ดังที่ท่านกล่าวไว้ในเรื่องพระอภัยมณีว่า

ประการหนึ่งซึ่งขาดพระศาสนา

ทั่วโลกาเกิดทุกข์ถึงยุคเข็ญ

ครั้นจะกลับดับร้อนผ่อนให้เย็น

ก็ต้องเป็นไมตรีปรานีกัน

อันเป็นการแสดงให้เห็นว่า คนเรานั้นจะขาดอย่างอื่นได้บ้าง แต่จะขาดศาสนาอันเป็นหลักในการดำเนินชีวิตหาได้ไม่.

๖. พระรัตนตรัย คืออะไร

คำว่า รัตนตรัย โดยความหมายที่แท้จริงนั้น ท่านให้นิยามไว้เป็นใจความว่า “วัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งความยินดีของอารยชน ที่ช่วยคนผู้เข้าถึงพระรัตนตรัยให้พ้นจากความทุกข์ในชีวิต ในทุกคติ ตลอดถึงสังสารวัฏ และช่วยให้เข้าถึงความสุขในระดับต่าง ๆ จนถึงพระนิพพาน”

อีกประการหนึ่ง ท่านได้แสดงอานุภาพแห่งพระรัตนตรัยไว้ว่า “เป็นปุชนียวัตถุอันบุคคลทอดไว้ในดวงใจเป็นสิ่งที่มั่งคั่งมาก ทรงคุณที่ใครไม่อาจนับได้ คนธรรมดาสามัญไม่อาจเข้าถึงได้ เหตุฉะนั้นนักปราชญ์จึงเรียกว่า รัตนตรัย”

ตามปกติแล้วในสมัยก่อนนั้น ท่านมัก
เรียกสิ่งที่มีค่าสูงสุด ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่ง
ของก็ตามว่า รัตนะ ที่แปลกันว่า แก้ว ใน
ภาษาไทย เช่น ช้างแก้ว ม้าแก้ว จักรแก้ว
นางแก้ว ขุนพลแก้ว เสนาบดีแก้ว แก้วมณี ที่
แสดงว่าเป็นสมบัติของพระเจ้าจักรพรรดิ คำ
ว่าแก้ว จึงใช้เรียกตลอดลงมาถึง พ่อแก้ว แม่
แก้ว ลูกแก้ว ภรรยาแก้ว สามีแก้ว เป็นต้น
ซึ่งแต่ละชื่อเป็นการบอกกว่าดีเลิศ ประเสริฐ
แต่บรรดารัตนะหรือแก้วเหล่านั้น ท่านยกย่อง
พระรัตนตรัยว่า เป็นแก้วอันประเสริฐที่สุด
เหนือรัตนะอื่นทั้งหลายในโลกนี้ หรือแม้โลก
อื่นพระรัตนตรัย คือ

พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์

๖.๑ พระพุทธเจ้า คือใคร

“พระพุทธเจ้าคือท่านผู้รู้ดีรู้ชอบด้วยพระองค์เองแล้วสอนบุคคลอื่นให้รู้ตามพระองค์ด้วย” นี่คือนิยามของพระพุทธเจ้าในความหมายที่ย่อที่สุด แต่บุคคลควรจะทราบพระประวัติโดยสังเขปของพระองค์ตามสมควร เพราะคนเราจะยอมรับนับถือใครสักคนหนึ่งนั้น ควรจะรู้ว่า เป็นใคร มาจากไหน มีคุณความดีอย่างไร อยู่ในฐานะที่ควรแก่การเคารพนับถือหรือไม่อย่างไร เป็นต้น

**พระพุทธเจ้า ในฐานะที่เป็นบุคคลคนหนึ่ง
หนึ่งในประวัติศาสตร์**

พระพุทธเจ้ามีพระนามเดิมว่า สิทธัตถะ ราชกุมารทรงเป็นพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ และพระนางสิริมหามายา แห่งกรุง

กบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ซึ่งอยู่ในเขตประเทศ
เนปาลในปัจจุบัน พระองค์ประสูติ ณ สวน
ลุมพินี อันตั้งอยู่ระหว่างเมืองเทวทหะ และ
กรุงกบิลพัสดุ์ต่อกัน เมื่อวันเพ็ญเดือน ๖ ก่อน
พุทธศก ๘๐ ปี เมื่อประสูติใหม่ ๆ ท่านอสิต-
ดาบสหรือกาฬเทวินดาบส และพราหมณ์อีก
๘ ท่านทำนายว่า พระองค์จะต้องได้เป็น

“พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า คือเป็น
ผู้ตรัสรู้ดีตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง หรือ ถ้า
ไม่อย่างนั้นก็จะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ อัน
เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่”

พระองค์ได้รับการเลี้ยงดูอย่างดี ในฐานะ
ที่เป็นพระราชโอรส ทรงเจริญเติบโตขึ้นท่าม
กลางความสุข การเอาอกเอาใจของคนเป็น
อันมาก เพราะต่างคนต่างหวังที่จะเห็นพระ

องค์เติบโตขึ้นมาเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ
หรือพระพุทธเจ้า

พระเจ้าสุทโธทนะพระบิดาได้ส่งเข้า
ศึกษาในสำนักครูวิศวามิตร อันเป็นอาจารย์
ทิศาปาโมกข์ที่มีชื่อเสียงมาก แต่เจ้าชาย
สิทธัตถะทรงศึกษาไม่นานนักก็จบความรู้
ของอาจารย์ จนได้รับยกย่องว่ามีความรู้เสมอ
ด้วยอาจารย์ เมื่อทรงศึกษาจบแล้วได้อภิเษก
สมรสกับพระนางพิมพา หรือ ยโสธรา ราช
ธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะ และพระนางอมิตา
แห่งกรุงเทวทหะโกถียวงศ์ เมื่อพระชนมายุ
๑๖ พรรษา พระองค์ประทับอยู่ท่ามกลาง
ความสุข ความรัก ความอบอุ่นภายในพระ
ราชวังเป็นเวลานาน แต่ไม่ทรงตั้งใจพอใจ
ในความสุขเหล่านั้น ทรงศึกษาพิจารณาถึง
โลก ชีวิต จนทรงเห็นว่าคนเราเกิดมาแล้วก็แก่

เจ็บตาย หมุนวนกันไปไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้ทรงเบื่อหน่ายในความจำเจ ชั่วซ้อนของชีวิต

เมื่อพระชมมาอายุ ๒๕ พรรษา หลังจากพระนางพิมพาประสูติพระราชโอรส ทรงพระนามว่า “ราहुล” ที่แปลว่าบ่วงหรือเครื่องผูก พระองค์จึงตัดสินใจพระทัยออกผนวช เพื่อแสวงหาทางที่จะช่วยพระองค์เอง และคนอื่นให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ทรงใช้ความเพียรพยายามศึกษา ค้นคว้า ทดลองด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามที่ได้ศึกษามาในสำนักอาจารย์ทั้งหลายในสมัยนั้น เมื่อทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางที่จะช่วยให้พระองค์ตรัสรู้ได้ก็ทรงเลิกวิธีการเหล่านั้น จนในที่สุดทรงหันมาใช้การบำเพ็ญเพียรทางจิต ทรงปฏิบัติผ่านความสะอาดสงบสว่างไปตามลำดับ จนได้ตรัสรู้ ณ ภาย

ใต้ต้นโพธิ์ ตำบลอรุเวลาเสนานิคม ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา เมื่อพระชนมายุ ๓๕ ปี วันที่ทรงตรัสรู้เป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี วันนี้จึงถือว่าเป็นสำคัญวันหนึ่งที่เรียกว่า “วันวิสาขบูชา” ซึ่งเป็นวันที่ตรงกับวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า

หลังจากได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ได้เริ่มทำงานสั่งสอนธรรม ที่พระองค์ตรัสรู้มาแก่ชาวโลก นับจากวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ในปีที่ทรงตรัสรู้นั่นเอง คือในปีที่ทรงมีพระชนมายุครบ ๓๕ ปี จนถึงพระชนมายุ ๘๐ พรรษา รวมเป็นเวลายาวนานถึง ๔๕ พรรษา ตลอดเวลาเหล่านั้นพระองค์ทรงทำงานเพื่อประโยชน์ แก่กุล และความสุขแก่ชาวโลกใน ๓ ฐานะ คือ

**๖.๑.๑ ในฐานะที่ทรงเป็นสมาชิกพระ
องค์หนึ่งของโลก** ทรงทำงานเพื่อชาวโลก
ด้วยการเที่ยวเสด็จจาริกไปในบ้านเมืองต่าง ๆ
ทรงแนะนำสั่งสอนธรรม ที่คนเหล่านั้นสามารถ
เข้าใจ และปฏิบัติได้ตามกำลังความพร้อมที่
จะฟัง พร้อมที่จะเรียนรู้ และพร้อมที่จะปฏิบัติ
ของคนเหล่านี้ ธรรมที่พระองค์ทรงแสดงจึงมี
หลายระดับ โดยทรงมีหลักในการแสดงธรรม
๓ ประการ คือ

(๑) ทรงแสดงธรรมเพื่อให้ผู้ฟังรู้อย่าง
เห็นจริง ในสิ่งที่เขาควรรู้ ควรเห็น และ
สามารถรู้ สามารถเห็นได้ตามระดับสติปัญญา
และความพร้อมของเขา

(๒) ทรงแสดงธรรมมีเหตุ ที่คนฟัง
แล้วตรงตามไปพิจารณาตามไปก็จะเกิดการ
ยอมรับ นับถือ เชื่อฟังและทำตามได้

(๓) ทรงแสดงธรรมเป็นอัครรรย คือ
ใครก็ตามที่ได้ปฏิบัติตามที่ทรงแสดงไว้ จะ
ได้รับผลตามสมควรแก่การปฏิบัติของเขา

เนื่องจากในสมัยของพระองค์คนสนใจ
ในด้านธรรมะกันมาก คำสอนของพระองค์
เป็นความจริง ที่นักปราชญ์พิจารณาศึกษา
แล้ว ย่อมเกิดความนับถือ เลื่อมใส ทำให้
จำนวนคนที่นับถือเพิ่มขึ้นโดยลำดับในเวลา
อันรวดเร็ว หลักธรรมในพระพุทธศาสนาจึง
เป็นประโยชน์กว้างขวางยิ่งขึ้น จนภายหลัง
ได้กระจายออกไปสู่ประเทศต่าง ๆ สืบต่อกัน
มาจนถึงปัจจุบัน และจะแพร่หลายต่อไปใน
อนาคตกาลนานไกล งานส่วนนี้ของพระพุทธร-
เจ้าเรียกว่า โลกัตถจริย คือทรงประพฤติ
ประโยชน์แก่ชาวโลก

๖.๑.๒ ในฐานะที่ทรงเป็นราชโอรส
แห่งศากยะตระกูล พระองค์ทรงแสดงให้เห็น
ถึงความเป็นบุตรที่ดีแห่งตระกูล โดยการทำ
ประโยชน์แก่พระญาติ และคนที่อยู่ในฐานะ
พระญาติ ด้วยการเทศนา แนะนำ ห้ามปราม
ตามควรแก่กรณี ช่วยให้พระญาติเป็นคนดี
อย่างสูงถึงพระอรหันต์ อย่างดำรักษาศีล ๕
ประการ งานของพระองค์จึงเป็นงานของ
อภิมหาบุตร คือบุตรที่เกิดมาเชิดชูตระกูลวงศ์
ซึ่งท่านเรียกการกระทำนี้ว่า ญาติัตถจริยา
คือทรงประพฤติประโยชน์เพื่อพระญาติ

๖.๑.๓ ในฐานะที่ทรงเป็นพระพุทธ-
เจ้า ซึ่งเป็นเจ้าของพระพุทธศาสนา มีคน
ที่ยอมรับนับถือพระองค์อยู่ในเพศแตกต่างกัน
คือชาวบ้านก็มี เป็นนักบวชก็มี พระองค์ทรง
วางพระองค์ในฐานะพ่อ พี่ มิตร ผู้ปกครอง

ศาสดา ต่อคนที่นับถือพระองค์ตามสมควรแก่
กรณี โอกาส ทรงวางรูปแบบการปฏิบัติ การ
ปกครอง โดยบัญญัติเป็นหลักวินัยหรือศีลขึ้น
เพื่อให้คนที่อยู่ร่วมกันอันมาจากตระกูล ฐานะ
ความรู้เป็นต้น แตกต่างกัน ให้อยู่ร่วมกันอย่าง
มีกฎเกณฑ์ ระเบียบวินัยมีตำแหน่งหน้าที่ใน
การบริหาร อบรมสั่งสอน รับผิดชอบในด้าน
ต่าง ๆ ตั้งขึ้นเป็นรูปสถาบันบุคคล มีหลัก
เกณฑ์ในการยกย่อง ต่ำหนิคน โดยอาศัยการ
กระทำของเขาเป็นหลัก งานส่วนนี้เรียกว่า
พุทธัตถจริยา คือทรงประพฤติสิ่งที่เป็นประ-
โยชน์ในฐานะของพระพุทธรเจ้า

ด้วยเรื่องราว เหตุผลดังกล่าวมานี้ พระ-
พุทธเจ้าจึงได้ชื่อว่า “ท่านผู้ตรัสรู้ ตรัสรู้ชอบ
ด้วยพระองค์เองแล้ว ทรงสอนบุคคลอื่นให้
ตรัสรู้ตามด้วย”

๖.๒ พระธรรม คืออะไร

พระธรรม คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่สรุปเรียกว่า **“พระพุทธศาสนา”** ดังกล่าวแล้ว พระธรรมนั้นตามความเป็นจริงแล้ว คือกฎความจริงตามธรรมชาติ เช่นเดียวกับพวกแร่ธาตุ และทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย ที่มีอยู่แล้วในโลกนี้ พระพุทธเจ้าทรงค้นพบด้วยการตรัสรู้ แล้วนำมาเปิดเผยชี้แจงแสดงให้โลกรู้ว่า อะไรเป็นอะไร อะไรควรละเว้น อะไรควรประพฤติ คนทำอย่างไรจึงจะได้ดีมีสุข ทำอย่างไรจึงประสบความสำเร็จ ความเดือดร้อน สิ่งทีพระองค์ทรงสั่งสอนจึงสรุปได้เป็น การแสวงหาคำตอบ ปัญหาชีวิต และโลก ๔ ประเด็นคือ

(๑) อะไรรู้ คือการเรียนรู้ความจริงที่เป็น
ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ ให้รู้ว่าอะไร
เป็นอะไร มีลักษณะภาวะอย่างไร คือตัว
ปัญหา หรือ ทุกขอริยสัจ

(๒) มาจากไหน คือการศึกษาถึงเหตุ
หรือ กฏ ที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์อันไม่พึง
ประสงค์คือความทุกข์ความเดือดร้อนต่าง ๆ
ว่า เป็นอะไร มีลักษณะ ภาวะอย่างไร เหมือน
การเรียนรู้สมุฏฐานโรคของหมอผู้ต้องการ
บำบัดโรค คือ สาเหตุแห่งปัญหา หรือ สมุทัย
อริยสัจ

(๓) เพื่ออะไร คือการหาความเข้าใจ
ในผลดีคือความสุข ที่ทุกชีวิตต้องการในแต่ละ
ระดับว่า มีลักษณะภาวะ น่าปรารถนา ยินดี
อย่างไร เหมือนการรู้ผลของการหายจากโรค
ความไม่มีปัญหาเพื่อกระตุ้น เร่งเร้าให้

เพียรพยายามเพื่อสัมผัสผลเหล่านั้น คือ **นิโรธ**
อริยสัจ

(๔) **โดยวิธีการอย่างไร** คือการประ-
ทานหลักการวิธีการในการแก้ปัญหา โลก
ชีวิตไว้เพื่อช่วยให้คนผู้ปฏิบัติขจัดทุกข์ สร้าง
ความสุขให้เกิดขึ้นในระดับนั้น ๆ หลักธรรม
ในชั้นนี้จึงเป็นหลักสำหรับปฏิบัติโดยตรง ซึ่ง
เป็นระบบคำสอนที่

“ทรงมสดวงไว้คือถูกต้องสมบูรณ์ไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อปฏิบัติแล้วจะทำหน้าที่ขจัด บำบัด
ความชั่ว ความทุกข์ นำคนออกจากความเร่า
ร้อนด้วยอำนาจของกิเลส ความทุกข์จนถึง
บรรลุมความสงบสุขตามลำดับ จนถึงความสุข
อย่างแท้จริง คือความสุขที่ไม่เจือด้วยความ
ทุกข์อีกต่อไป”

หลักคำสอนเหล่านี้แม้ว่าจะทรงแสงสว่าง
มาก แต่สรุปแล้วก็คือ “ความเห็นชอบ ความ
คิดชอบ การเจรจาชอบ ทำการงานชอบ การ
เลี้ยงชีพชอบ ความพยายามชอบ การระลึก
ชอบ และการมีสมาธิชอบ” ที่เรียกว่าอริย
มรรค ๘ ประการ หรือ หลักของศีล สมาธิ
ปัญญา ซึ่งทำหน้าที่ขจัดความชั่วชั้นหยาบ
ชั้นกลางและชั้นละเอียดตามลำดับ นั่นคือ
มรรคสัง

ดังนั้น ท่านจึงยืนยันผลแห่งการปฏิบัติ
ตามพระธรรมว่า พระธรรมย่อมรักษาผู้ประ
พฤติธรรม เหมือนร่มใหญ่ป้องกันคนไม่ให้
เปียกฝนในเวลาฝนตก คืออำนวยความสะดวก
สุข ความเจริญ ความก้าวหน้า ความสำเร็จ
ผลที่ตนต้องการได้ ตามกำลังแห่งการกระทำ
ของแต่ละคน

๖.๓ พระสงฆ์ คือใคร

พระสงฆ์คือ กลุ่มบุคคลที่สละบ้านเรือน
เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ด้วยความเชื่อ
ความเลื่อมใสในหลักธรรม หรืออาจจะบวช
ตามประเพณี เพราะจำเป็น เพราะจำใจ
เพราะเบื่อหน่ายในชีวิตการครองเรือนตาม
เมื่อบวชเข้ามาแล้วท่านทำหน้าที่ ๓ ประการ
ได้ตามความสามารถของท่าน คือ

(๑) ศึกษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ

(๒) ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธ
เจ้า คือพระธรรมและพระวินัย ตามที่ได้
ศึกษามาตามกำลังความสามารถของตน

(๓) นำเอาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไป
เปิดเผย ชี้แจง แสดง แนะนำ ปร่ำสอนให้คน

อื่นได้รู้ได้เข้าใจ ไม่ว่าจะด้วยวิธีสนทนา บรรยาย ปาฐกถา เทศนา แนะนำ ตักเตือนเป็นต้น ตามสมควรแก่ฐานะของบุคคลและโอกาส

ท่านที่ทำได้เช่นนี้ในระดับใดก็ตาม หากไม่ถึงกับล่วงละเมิดพระวินัยที่ทำให้ขาดจากความเป็นพระแล้ว ก็คงได้ชื่อว่าเป็นพระสงฆ์อยู่ แต่เป็นพระสงฆ์ประเภทที่เรียกว่า สมมติสงฆ์ คือพระสงฆ์โดยสมมติตามเงื่อนไขของพระวินัยและพระธรรม เหมือนกับการสมมติให้เป็นกันไนตำแหน่งต่าง ๆ การทำความรู้จักพระสงฆ์ระดับนี้ ชาวพุทธจะต้องไม่เล็งผลเลิศมากเกินไปจนความเป็นจริง ในลักษณะที่มักคิดกันว่า คนที่บวชเข้ามาทุกคน จะต้องเป็นคนสะอาดด้วยประการทั้งปวง มีความบริสุทธิ์สะอาดทั้งกาย วาจา ใจ แล้ว จะต้องมองให้เห็นว่า ท่านเหล่านั้นก็คือลูกของชาวบ้าน

ธรรมดา ที่พยายามจะศึกษา ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามฐานะของท่าน ท่านจะทำได้มากหรือน้อยเป็นเรื่องของแต่ละท่าน เหมือนนักเรียน ข้าราชการ และคนทั่วไปที่ทำหน้าที่ของตนได้ดีไม่เสมอกัน และไม่เคยเสมอกันไม่ว่าในกาลใด ๆ ก็ตาม คนที่เข้ามาบวชที่ได้ชื่อว่าพระสงฆ์ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือท่านจะทำหน้าที่ของท่านได้ไม่เสมอกัน

แต่หลังจากได้มีการศึกษา ปฏิบัติไปโดยลำดับท่านที่มีบุญบารมีมากพอ จะสามารถปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติชอบได้สูงขึ้น ๆ โดยลำดับ จนถึงทำได้เต็มที่ ท่านจัดพระสงฆ์ประเภทนี้ว่า **พระอริยสงฆ์** แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

“พระโสดกัมมัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์”

แม้พระอริยสงฆ์ทั้ง ๔ ประเภทนี้ ท่าน
จะเสมอกันในด้านความบริสุทธิ์จากกิเลสตาม
ระดับของท่านก็ตาม แต่ท่านยังแตกต่างกัน
ในด้านคุณสมบัติพิเศษส่วนอื่น ๆ อยู่ พระ
สงฆ์ประเภทที่จัดเป็นรัตนะ จึงหมายถึงพระ
อริยสงฆ์โดยตรง และหมายถึงสมมติสงฆ์โดย
อ้อม

**พระรัตนตรัย คือพระพุทธเจ้า พระ
ธรรม พระสงฆ์** จึงต่างกันแต่ชื่อ แต่เป็นอัน
หนึ่งอันเดียวกันโดยความหมาย คือ พระพุทธ
เจ้าเป็นผู้ตรัสรู้พระธรรม พระธรรมคือคำสั่ง
สอนของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ คือ สาวก
ของพระพุทธเจ้าที่ศึกษาและปฏิบัติตามพระ
ธรรมเราไม่อาจแยก รูป สี น้ำหนักของเพชร
เม็ดหนึ่งได้ฉันใด เราก็ไม่อาจแยกพระรัตน
ตรัยออกจากกันเช่นเดียวกันฉันนั้น

๗. ชาวพุทธ

ควรปฏิบัติตนอย่างไร

คำว่า พุทธ แปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน และปลุกคนอื่นให้ตื่น ลักษณะของความตื่นที่ใช้กันในความหมาย ๒ ประการ คือตื่นจากนอนหลับ ในกรณีนี้พระพุทธรศาสนาถือว่าช่วงที่หลับเป็นความสูญเปล่าในด้านการงาน ความดี แต่เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ทุกชีวิตจะต้องมีการพักผ่อนหลับนอน ท่านจึงสอนให้นอนตามความจำเป็นของร่างกาย โดยไม่ได้มุ่งแสวงหาความสุขจากการนอน คืออย่านอนตามความต้องการของใจที่อยากนอน จนเกินความจำเป็นของร่างกาย ความตื่นในระดับนี้จึงเป็นเรื่องที่ควรตื่น เมื่อได้พักผ่อนพอแก่ความจำเป็นแล้ว

แต่ความตื่นที่จำเป็นจะต้องตื่นให้มากนั้น
คือ ตื่นจากความหลับด้วยอำนาจความหลง
ความเขลา ความมงงาย ไร้เหตุผลในด้าน
ต่าง ๆ ของการดำรงชีวิต เพราะคนที่หลับ
ด้วยอำนาจของกิเลสดังกล่าวนั้น ทำให้คนที่
ได้นามว่า ชาวพุทธเป็นอันมาก ตื่นเหมือนกัน
แต่เป็นการ ตื่นตุ้ม ตื่นเต้นในยามที่ต้องมีกำลัง
ขวัญ กำลังใจมั่นคง และตื่นตามกันไปโดย
ขาดเหตุผล ขาดการใช้ปัญญา ความตื่นที่
จำเป็นจะต้องใช้ในตอนแรก คือ

“**ตื่นตัว**” นั่นคือการรู้จักตัวเองว่า เป็น
ใคร มีหน้าที่อย่างไร ควรทำอย่างไร ได้ทำ
แล้วหรือยัง สิ่งที่ทำไปนั้นมีความบกพร่องอยู่
หรือสมบูรณ์แล้วเป็นต้น นั่นก็คือการปฏิบัติ
ตนให้เหมาะสมแก่ความเป็นของตน ซึ่งใน
กรณีนี้ชาวพุทธควรประกาศตน ยอมตนเป็น

ชาวพุทธด้วยการเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็น
สรณะ

การประกาศตน ยอมตน เป็นชาว
พุทธด้วยการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ จะ
ต้องเป็นการถึงที่แท้จริงตามเจตนารมณ์
ความมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา

คำว่า สรณะ ที่เราแปลกันเป็นที่พึ่งนั้น
โดยความหมายแล้วแปลว่า “เป็นเครื่องเบียด
เบียน กำจัด นำออก ย้าย”

ถ้าจะถามว่า “เบียดเบียน กำจัด นำออก
ย้าย อะไร”

คำตอบก็คือ “เบียดเบียน กำจัด นำ
ออก ย้าย” ซึ่งเวร ภัย ความสะดุ้ง ความทุกข์
ทั้งกายใจ รวมตลอดถึงกิเลสอันเป็นเหตุแห่ง
ความทุกข์ในลักษณะต่าง ๆ”

สรณะในความหมายหนึ่งหมายถึง “เป็นที่อาศัย” คนเราเข้าอาศัยในสถานที่ใดย่อมได้ความสุข ความปลอดภัย อันตราย การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ พระรัตนตรัยที่บุคคลถึงเป็นที่พึ่งจะกลายเป็นที่พำนักอาศัยให้ความปลอดภัยความสงบสุขทั้งกาย และจิตใจแก่บุคคลผู้นั้น

อีกความหมายหนึ่ง สรณะ แปลว่าเป็นที่ระลึก คนที่มีความเชื่อความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยเมื่อน้อมใจระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย ความขุ่นข้องหมองใจ ความเร่าร้อน ความฟุ้งซ่านเป็นต้นก็จะสงบลง ทำให้คนที่ระลึกถึงพระรัตนตรัย มีความสุข ความสงบในขั้นต่าง ๆ ตามกำลังแห่งเหตุที่ได้กระทำลงไป

“ถึงพระรัตนตรัยอย่างไรจึงจะได้ผล
ดังกล่าวนั้น”

คำว่า ถึง เป็นการแสดงถึงความสิ้นสุด
อาการไปหรือมา หมายความว่าเราพูดว่าเรา
ถึงบ้าน ถึงโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย
วัด เป็นต้น แสดงว่าขณะนั้นตัวของเราเข้าไป
อยู่เป็นส่วนหนึ่งของสถานที่นั้นแล้วเราจึงพูด
ว่า เราถึงบ้าน เป็นต้นได้

การถึงพระรัตนตรัยก็มีลักษณะเช่น
เดียวกัน ไม่ใช่เพียงคำกล่าวหาว่า พุทฺธํ สรณํ
คจฺฉามิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ
ถือว่าเป็นการถึงพระรัตนตรัยสมบูรณ์แล้ว
นั้นเป็นเพียงการประกาศออกทางวาจาเท่านั้น
แต่การถึงพระรัตนตรัยที่แท้จริง กาย วาจา
ใจของเรา จะต้องเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับ
คุณของพระรัตนตรัย คือ

(๑) ถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า ๓
ประการ คือ พระกรุณาคุณ พระปัญญาคุณ
พระบริสุทธิคุณ ด้วยการมีความกรุณาต่อคน
อื่น ใช้ปัญญาในการดำรงชีวิต มีความ
บริสุทธิใจต่อตนเอง คนอื่น

(๒) ถึงพระธรรม ด้วยการเข้าถึงคุณ
ของพระธรรมคือ พระธรรมอันพระพุทธ
เจ้าตรัสดีแล้ว เป็นธรรมขัดเกลาบาปอกุศล
นำบุคคลให้ออกจากอำนาจความชั่ว กิเลส
เป็นสันติธรรม ด้วยการปฏิบัติธรรม สมควร
แก่ธรรมเหล่านั้น เช่น กำหนดรู้ในสิ่งที่ควรรู้
ละเว้นสิ่งที่ทรงสอนให้ละเว้น ทำให้แจ้งในสิ่ง
ที่ทรงสอนให้ทำให้แจ้ง ลงมือปฏิบัติในข้อ
ที่ทรงสอนให้ปฏิบัติ

(๓) ถึงพระสงฆ์ ด้วยการปฏิบัติตน
ให้ผสมกลมกลืนกับคุณของพระสงฆ์ คือ

ปฏิบัติตนดี ปฏิบัติตรงต่อตนเอง คนอื่น หน้า
ที่การทำงาน ปฏิบัติเป็นธรรม และปฏิบัติสม
ควรแก่ฐานะ อาชีพ ตำแหน่งงานเป็นต้น

การถึงพระรัตนตรัยในลักษณะนี้ ชื่อว่า
เป็นการถึงที่แท้จริง ส่วนจะได้ผลจากการถึง
พระรัตนตรัยได้มากน้อยเพียงไรนั้น ขึ้นอยู่
กับการปฏิบัติ จนสัมผัสคุณพระรัตนตรัยได้
มากน้อยแค่ไหนเพียงไร เหมือนการถึงบ้าน
ถึงเรือน ถึงวัด เราจะได้รับความอบอุ่น
สะดวกสบายจากสถานที่เหล่านั้น มากน้อย
แค่ไหนเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับว่าเราเข้าไปอยู่
ในส่วนไหนของสถานที่เหล่านั้น เป็นประการ
สำคัญ

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งในการ
เข้าถึงพระรัตนตรัย คือความเคลือบแคลง
สงสัย ไม่แน่ใจในเรื่องพระรัตนตรัย ซึ่งหาก

ยังมีความเคลือบแคลง สงสัยอยู่ โอกาสที่จะ
ได้รับผลจากการศึกษา ปฏิบัติ ให้เข้าถึงคุณ
ของพระรัตนตรัยจะยากยิ่งขึ้น จนบางคนต้อง
เป็นเพียงชาวพุทธแต่ในนาม แต่ไม่รู้เรื่อง
อะไรที่เกี่ยวกับพระพุทธรเจ้า พระธรรม พระ
สงฆ์ ดังนั้นเพื่อให้ได้รับผลจากพระรัตนตรัย
จริง จึงจำเป็นต้องปลุกฝังศรัทธา คือความ
เชื่อในองค์พระพุทธรเจ้า เป็นฐานสำคัญที่สุด
โดยเชื่อว่า

(๑) พระพุทธรเจ้า เป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่
จริงในประวัติศาสตร์ ตามเรื่องราวของ
พระองค์ที่มีการจารึกไว้เป็นหลักฐาน ใน
ปัจจุบันยังมีหลักฐานเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ที่
เกี่ยวข้องกับพระพุทธรเจ้าอยู่ในประเทศอินเดีย
และเนปาลเป็นอันมาก

(๒) การศึกษา ค้นคว้าตามวิธีที่พระพุทธรเจ้าทรงศึกษา จนได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้า นั้น สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ใครก็ตาม ที่ปฏิบัติตามหลักการ และวิธีการของพระองค์ ไม่ให้บกพร่องจะได้รับผลเช่นเดียวกับที่พระองค์ได้รับ

(๓) พระพุทธรเจ้าทรงตรัสรู้ดี ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง สิ่งที่พระองค์ตรัสรู้และนำมาสั่งสอนนั้นส่วนมากหากคนนำมาคิดอย่างมีเหตุผล ก็จะเข้าใจได้ไม่ยากนัก บางอย่างเป็นเรื่องยากต่อการทำความเข้าใจ เพราะสติปัญญาของเรามีไม่มากพอ แต่เรื่องเหล่านั้นก็มีคนเป็นอันมากสามารถรู้ตามเห็นตามอย่างที่พระพุทธรเจ้าทรงรู้เห็นได้ ดังนั้นสิ่งใดที่เรายังไม่อาจหาความเข้าใจได้ ก็ทำความรู้สึกว่า

“ข้อนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้และทรง
แสดงไว้ เราไม่ได้ตรัสรู้ จึงต้องเชื่อไปตาม
ที่ทรงแสดงสั่งสอนไว้ก่อนเป็นเบื้องต้น
เหมือนเราเชื่อว่ามีเชื้อโรคที่ต้องขยายถึง
หลายพันเท่า จึงสามารถมองเห็นได้ด้วยกล้อง
จุลทรรศน์ เพราะหมอสั่งใช้กล้องจุลทรรศน์ส่องดู
เห็นแล้วนำมาบอกต่อเรา การที่เราไม่เห็นเอง
แต่ต้องเชื่อไว้ก่อนนั้น เพราะเรายังไม่มีกล้อง
จุลทรรศน์ ฉะนั้นใด หลักธรรมบางอย่างที่เรายังไม่
อาจเข้าใจได้ ก็เพราะระดับปัญญาของเรายังไม่
สูงพอที่จะรู้เห็นได้เช่นเดียวกันนั้น”

การเข้าถึงพระรัตนตรัยจะต้องมีความ
เชื่อมั่นเป็นหลัก คือ

(๑) มีความเชื่อมั่นในความดีงามของ
พระพุทธศาสนา ที่เป็นศาสนาของมนุษย์ สั่ง
สอนโดยมนุษย์ เช่นเดียวกับเรา และเป็นการ

สั่งสอนเพื่อประโยชน์ ความสุขแก่มนุษย์ โดย
ไม่จำเป็นต้องอาศัยการดลบันดาลช่วยเหลือ
จากอำนาจภายนอกแต่ประการใด

(๒) มีความเชื่อมั่นในคำสอนของพระ-
พุทธเจ้าว่า สามารถรักษาผู้ปฏิบัติตามไม่
ให้ประสบความทุกข์ ความเดือดร้อนได้จริง
เป็นคำสอนที่ทรงแสดงไว้ดีแล้วทุกชั้นตอน
เพื่อช่วยให้คนได้รับประโยชน์ความสุขทั้งใน
ชีวิตปัจจุบัน กาลข้างหน้า และประโยชน์อย่าง
สูงสุดคือดับกิเลสและความทุกข์ได้หมดสิ้น

(๓) สร้างความภูมิใจให้บังเกิดขึ้นว่า
สิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากมากในโลก ๔ ประการ คือ
การได้เกิดเป็นมนุษย์ การมีชีวิตสืบต่อมาได้
การได้ศึกษาฟังพระธรรม และการบังเกิด
ขึ้นของพระพุทธเจ้า ทั้ง ๔ ประการนี้เรา
ได้ประสบแล้วด้วยตนเอง เป็นลาภ เป็นผล

ดีของเรา ที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ พบพระพุทธ
ศาสนา มีชีวิตสืบต่อมาจนได้ศึกษาและปฏิบัติ
ธรรมของพระพุทธเจ้า

ด้วยอาศัยความเชื่อมั่นที่มีเหตุผล จาก
การใช้ปัญญาพิจารณาแล้วเช่นนี้ ย่อมเป็น
พื้นฐานอย่างสำคัญที่จะทำให้ความเคลือบ
แคลงสงสัยในพระรัตนตรัยเบาบางลงไป จน
ถึงมีความเชื่อที่มั่นคงไม่หวั่นไหวในที่สุด ทำ
ให้พร้อมที่จะศึกษา ปฏิบัติ ตามหลักธรรม
ของพระพุทธเจ้า ด้วยการปฏิบัติตนให้

(๑) ดี คือไม่ทำตนเองและคนอื่นให้เดือด
ร้อน

(๒) ตรง คือถูกต้องตามหลักที่พระพุทธ
เจ้าทรงสอนไว้ คือละเว้นข้อที่สอนให้ละเว้น
ทำตามข้อที่ทรงสอนให้ปฏิบัติ

(๓) เป็นธรรม คือปฏิบัติเพื่อขจัดความชั่ว สร้างความดี เพื่อพัฒนาชีวิต ยกกระดับชีวิตของตนให้สูงขึ้น ดีขึ้น มีความสุขมากขึ้น

(๔) สมควร คือสมควรแก่ธรรม ฐานะ กาลโอกาส สถานที่บุคคล ไม่ถึงกับปล่อยตนให้ตกเป็นทาสของอารมณ์ กิเลส แม้ว่าจะยังกิเลสอยู่ แต่พยายามเป็นนายของกิเลส อย่าให้กิเลสเป็นนาย

ด้วยการปฏิบัติตนตามที่กล่าวมานี้ ย่อมสามารถกระจายผลแห่งความดีให้เพิ่มขึ้นได้ โดยลำดับ ในขณะที่ความชั่วลดน้อยลงตามลำดับ เพราะในแง่ของการปฏิบัตินั้น “เมื่อคนเริ่มต้นที่การทำความดีอย่างใดอย่างหนึ่ง ความดีอื่นที่ยังไม่เกิดจะเกิดขึ้น ที่เกิดแล้วก็จะงอกงามเพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น” เหมือนอะไร?

เหมือนเราปลูกต้นไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง
เช่นปลูกมะพร้าว ต่อจากนั้นเราจะได้ต้น
มะพร้าว ทางมะพร้าว ใบมะพร้าว ดอก
มะพร้าว ผลมะพร้าวเป็นต้น ทั้ง ๆ ที่เหตุที่เรา
กระทำคราวแรกคือการปลูกมะพร้าวเพียง
ต้นเดียวเท่านั้น เรื่องการทำความดีก็มี
ลักษณะเช่นเดียวกัน

๘. หลักธรรมสำคัญ

ในพระพุทธศาสนา

หลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น แม้จะทราบกันว่ามีมากถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรีก็ตาม แต่หลักธรรมทั้งหมดนั้นรวมลงในหลักของอริยสัจ ๔ ประการ ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และทรงแสดงไว้โดยนัยต่าง ๆ แต่ในที่นี้จะกล่าวหลักสำคัญบางประการ ซึ่ง เป็นฐานแห่งความดีในระดับต่าง ๆ คือ

๘.๑ หลักแห่งกรรม

ปัญหาเรื่อง กรรม ได้สร้างความเข้าใจ สับสนให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ ส่วนมากแล้วเกิดขึ้น มาจากการไปกำหนดเอาผลแห่งกิริยาว่า เป็น ผลแห่งกรรม เช่น การไปกำหนดว่าความดีคือ

มีงานดีทำ มีเงินมาก มีบ้านใหญ่ ๆ มียศศักดิ์
ตำแหน่งสูง ซึ่งจะเห็นได้ว่า เหล่านี้ล้วนแล้ว
แต่เป็นผลของกิริยาที่กระทำทั้งนั้น

ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ?

เพราะว่า การมีงานดีดีทำ อาจจะทำอาศัย
อำนาจอิทธิพลของญาติพี่น้องก็ได้ อาศัย
ความรู้ความสามารถของตนเองก็ได้

มีเงินมาก มีบ้านหลังโต ๆ อาจจะทำสร้าง
ขึ้นมาจากเงินที่ทำงานได้มาด้วยความสุจริตก็
ได้ และอาจจะสร้างขึ้นเพราะเงินที่คอร์ปชั่น
ค้ำเอะไรอื่น ขาขโมย ค้ำของเถื่อนก็ได้เช่นกัน

ยศศักดิ์ ตำแหน่งสูง อาจจะทำปฏิวัติรัฐ
ประหารเอาอาศัยอำนาจอิทธิพลของญาติพี่
น้อง หรือได้มาด้วยการแสดงให้ผู้บังคับ
บัญชาเห็นความรู้ ความสามารถ ความสุจริต
ยุติธรรมก็ได้

สรุปว่า ผลดังกล่าวนั้นเป็นผลของกิริยา
ที่อาจจะมาจากกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมก็
ได้ ซึ่งจะต้องแยกให้ออกว่าอะไรเป็นผลของ
อะไรให้ได้ในเบื้องต้น

กรรม ในความหมายทางพระพุทธศาสนา
หมายถึงอะไร?

คำว่า **กรรม** นั้น พระพุทธเจ้าทรงนิยาม
ความหมายไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
เรากล่าวเจตนาว่า เป็นกรรม บุคคลมีเจตนา
แล้วทำกรรมด้วยกาย วาจา ใจ”

ด้วยเหตุนี้กรรม จึงหมายถึงเจตนาคือ
ความจงใจ ทำ พูด คิด ซึ่งจัดออกเป็น ๓
ประเภท คือ

(๑) **กุศลกรรม** คือเจตนาที่ประกอบด้วย
กุศลแล้ว กระทำ พูด คิดแล้ว อำนวยผลออก
มาเป็นความสุขกายสบายใจ

(๒) **อกุศลกรรม** คือเจตนาที่ก่อปรด้วย
อกุศลเกิดขึ้นแล้ว ทำ พุค คิด ไปตามอกุศลนั้น
อำนาจผลให้เป็นความทุกข์ ความเดือดร้อน
ทั้งกาย ใจ

(๓) **อัพยากตกรรม** คือกรรมที่ประกอบ
ด้วยเจตนาเป็นกลาง เช่นการทำกิจวัตรประจำ
วันของคน อำนาจผลให้ตามสมควรแก่กิจวัตร
หน้าที่เหล่านั้น ๆ เช่น อาบน้ำ ทานอาหาร
แต่งตัว เป็นต้น

หลักธรรมของพระพุทธศาสนานั้น เป็น
ผลจากความรู้อยู่ด้วยพระญาณของพระพุทธเจ้า
อันเป็นพระคุณสมบัติประเภทที่เรียกว่า
ทศพลญาณ คือความรู้อันเป็นกำลังของพระ
ทศพล ๑๐ ประการ ในข้อที่เรียกว่า

“กมุทวิปากญาณ”

กมุทวิปากถาณ คือพระญาณที่ทรงรู้
กรรมและวิบากกรรม ของสรรพสัตว์ทั้งหลาย
ที่แตกต่างกันในด้านต่าง ๆ พระพุทธเจ้าทรง
จำแนกให้เห็นความแตกต่างของคนสัตว์ ใน
ด้านภพ กำเนิด รูปร่าง ตระกูลเป็นต้นว่า
ความแตกต่างเหล่านั้นล้วนเกิดจากการจำ
แนกของพลังกรรม ที่คน สัตว์เหล่านั้นทำไว้
ไม่เหมือน ฟังดูตัวอย่างความแตกต่างกัน
ที่คนเราได้มาแต่กำเนิดบางประการ ซึ่งทรง
แสดงไว้ เช่น

การได้อัตภาพมาเป็นมนุษย์ เป็นผลของ
กุศลกรรมมีทาน ศีล เป็นต้น

เกิดมาอายุยืนเพราะไม่ฆ่าสัตว์ อายุสั้น
เพราะฆ่าสัตว์

เกิดมามีโรคน้อยเพราะไม่เบียดเบียน
สัตว์ มีโรคมามากเพราะเบียดเบียนสัตว์

เกิดมามีผิวพรรณงดงามเพราะไม่มัก
โกรธ เกิดมามีผิวพรรณทรามเพราะมักโกรธ
เกิดมามีศักดามากเพราะไม่ริษยาคนอื่น
เกิดมาศักดาต่ำเพราะริษยา

เกิดมาในตระกูลที่มีโภคะมากเพราะผล
แห่งทานเกิดมาในตระกูลขัดสนเพราะตระหนี่
เกิดมาในตระกูลสูงเพราะประกอบด้วย
สัมมาคารวะ เกิดมาในตระกูลต่ำเพราะกระ-
ด้างด้วยมานะ ความถือตัวจัด

เกิดมามีสติปัญญาดี เพราะยินดีในการ
เข้าหาสมาคมกับนักปราชญ์ เกิดมามีสติ
ปัญญาน้อยเพราะไม่ยินดีในการเข้าหา
ศึกษากับนักปราชญ์

เกิดมาผิวพรรณงดงาม เสียงดี รูปร่าง
ทรวดทรงสมส่วน เพราะขุมทรัพย์คือบุญ
เป็นต้น

จากหลักฐานที่ทรงแสดงไว้ในพระไตรปิฎกเหล่านี้ เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงรู้ด้วยพระญาณดังกล่าวแล้ว ซึ่งทรงสรุปไว้ว่า

“กรรมเป็นตัวจำแนก แบ่งแยกให้คนเลวทราม ประณีต แตกต่างกัน เพราะสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม ที่ตนได้กระทำไว้”

อีกประการหนึ่ง ให้สังเกตว่ากรรมที่จำแนกคนเราให้เกิดมาแตกต่างกันนั้น แม้การกระทำในปัจจุบันของเขา ก็สามารถจำแนกแบ่งแยกให้เขาแตกต่างกันได้เช่น คนที่ฆ่าคนอื่นอายุสั้นแน่นอน คนที่ใจคอหงุดหงิด โกรธง่าย หน้าตา ผิวพรรณย่อมไม่ผ่องใส ไม่มีใครอยากเข้าใกล้ สนิทสนมด้วย เป็นต้น

นอกจากกรรมจะเป็นตัวสร้างคนให้แตกต่างกัน ตั้งแต่เกิดแล้ว กรรมยังเป็นตัว

แปรที่สำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลง
ทั้งด้านดี และไม่ดีให้เกิดขึ้นแก่คนในปัจจุบัน
อีกด้วย ทำให้รูปแบบแห่งชีวิตของคนเรา
แบ่งออกไปเป็น ๔ ประเภทด้วยกัน ซึ่งเป็น
การจำแนกของปัจจุบันกรรมโดยตรง คือ

(๑) มืดมา มืดไป คือคนที่เกิดมาใน
ตระกูลต่ำ มีสติปัญญาน้อย มีศักดาน้อย
เป็นต้น แล้วไม่ชวนชวายช่วยตนเอง พัฒนา
ตนเอง ทำตนให้จมอยู่ในปลักของอบายมุข
เป็นต้น ผลก็คือประสบทุกข์ยากลำบากอยู่
จากเกิดถึงตาย หากความสบายได้ยาก

(๒) มืดมา สว่างไป คือคนประเภทที่
เกิดมาในฐานะดั่งกล่าวแล้ว แต่มีความสำนึกดี
มีเหตุผล มีความรับผิดชอบต่อตนเอง หน้าที่
การงาน ภารกิจต่าง ๆ อาศัยความขยันหมั่น

เพียรทำงานในหน้าที่ของตนดี จนสามารถยก
ฐานะของตนให้สูงขึ้นในด้านต่าง ๆ ได้

(๓) สว่างมา มืดไป คือคนประเภทที่
เกิดมาด้วยอำนาจกุศลกรรม ที่นำไปให้อุบัติ
ในตระกูลสูง มีทรัพย์มากเป็นต้น แต่กลับทำ
ตนให้ตกต่ำด้วยความเขลา คบคนผิด มัวเมา
อบายมุขเป็นต้น จนทำตนเอง ตระกูลครอบ
ครัวให้ตกต่ำลงไปในที่สุด

(๔) สว่างมา สว่างไป คือคนที่เกิดมา
ในตระกูล โภคะ เป็นต้นดี พยายามรักษา
ดำรงวงศ์ตระกูลไว้ได้ ไม่ทำให้ตกต่ำลงไป
จนบางคนสามารถยกฐานะให้สูงขึ้นกว่าเดิม

ลักษณะชีวิตทั้ง ๔ ประเภทนี้ ตัวแปร
สำคัญก็คือกรรม ที่นำไปให้เกิด และกรรมที่
บุคคลเหล่านั้น ประกอบกระทำในปัจจุบัน
ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า ชีวิตของคนเรา

เกี่ยวเนื่องอยู่กับกรรมตลอดเวลา เราทำกรรม
ได้รับผลกรรม และมีกรรมเป็นของ ๆ ตนอยู่
ตลอดไป เช่น

เจตนาในการรับประทานอาหารเป็น
กรรม ความอิ่มเป็นผลแห่งกรรม ความอิ่มนั้น
เราอิ่มด้วยตัวของเราเอง เป็นความมีกรรม
เป็นของ ๆ ตน

เจตนาในการหาความสนุก สนาน ไม่
สนใจในการเรียนเป็นกรรม ความไม่รู้หนังสือ
เป็นผลแห่งกรรม ความไม่รู้นั้นเป็นของ ๆ เรา
เป็นความที่สัตว์มีกรรมเป็นของ ๆ ตน

เจตนาที่ประกอบด้วยความเพียรพยายาม
ในการเรียนหนังสือเป็นกรรม ความรู้หนังสือ
เป็นผลแห่งกรรม ความรู้นั้นเป็นของเขา เป็น
ความที่สัตว์มีกรรมเป็นของ ๆ ตน เป็นต้น

ยิ่งไปกว่านั้น พระพุทธศาสนายังได้
แสดงไว้ว่า ชีวิตของคนเรายังเกี่ยวข้องกับ
กรรมในแง่อื่น ๆ อีก เช่น

มีกรรมเป็นทายาท คือต้องรับมรดก
กรรมที่ตนกระทำเอาไว้ เช่นเคยทำทานไว้ใน
กาลก่อน ทำให้เป็นคนทำมาหากินคล่อง ลาก
ผลเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ เข้าทำนองที่พูดกันว่า

**“บุญมา วาสนาช่วย ที่ป่วยก็หาย ที่
หน่ายก็รัก”**

เคยเบียดเบียนทำลายสัตว์ไว้ในกาลก่อน
ทำให้โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน สุขภาพทรุด
โทรม ประสบปัญหาในการดำรงชีวิตเป็นอัน
มาก อย่างที่พูดกันว่า

“เคราะห์ร้าย ไข้รุม ผีซ้ำ ดำมพลอย”

มีกรรมเป็นกำเนิด คือเกิดมาในฐานะ
รูปร่างต่างกัน ตามอำนาจของกรรมดังกล่าว

มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ คือมีกรรมเป็นพวกพ้อง ทั้งในด้านดีและด้านไม่ดี ตามอำนาจของกรรมที่ทำได้

มีกรรมเป็นที่พึงอาศัย เช่นติดคุกก็เพราะกรรม ได้ดีมีสุขก็เพราะกรรม การที่คนมีกรรมเป็นกำเนิด และกรรมเป็นที่พึ่งอาศัยนั้นพึงเห็นตัวอย่างเช่น

ตัวหนอน ที่เกิดในพริก แกสามารถอยู่ของแกได้ เพราะเป็นกำเนิดของแก และกรรมที่เป็นตัวหล่อเลี้ยงให้แกอยู่ของแกได้ แต่ถ้าเราเอาหนอนชนิดอื่นมาใส่ลงในพริกจะตาย เพราะแกไม่มีกำเนิดมาอย่างนั้น กรรมจึงไม่มีจะหล่อเลี้ยงแก ทำให้แกอยู่ในที่เช่นนั้นไม่ได้

ความสำเร็จโดยกำเนิด หรือ ความมีกรรมเป็นกำเนิดนั้น พึงเห็นในกรณีของปลาอยู่ในน้ำได้ นกบินไปในอากาศได้เป็นต้น

การที่นกบินได้ถ้าเราจะอ้างเพียงว่าเพราะแกมีปีก จึงบินได้จะมีปัญหาทันที เพราะนกที่มีปีกบางชนิดบินไม่ได้ เหล่านี้จึงเป็นเรื่องของกรรมที่เป็นกำเนิดดังกล่าวนั่นเอง

ระบบการศึกษา และความเชื่อของคนในปัจจุบัน หรืออดีตก็ตาม ส่วนมากแล้วจะมองความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านดีและไม่ดีของตนว่า เป็นผลมาจากปัจจัยภายนอก จึงมีส่วนอย่างสำคัญที่ผลักดันให้คนอยู่ในภาวะจำยอมพร้อมที่จะสยบต่อสิ่งที่เรียกว่า พระเจ้าบ้าง พรหมลิขิตบ้าง ดวงบ้าง ซึ่งถ้าเราจะมองกันให้ชัดแล้วจะพบว่า หากจะมีการบันดาลการลิขิตอย่างที่เราเข้าใจกันแล้ว

กรรม คือการกระทำของคนแต่ละคนนั่นเอง เป็นตัวลิขิตวิถีชีวิตของคนให้เป็นไปแตกต่างกัน พระเจ้าบันดาล พรหมลิขิต ดวง

เป็นต้นนั้นคือตัว อวิชชา ได้แก่ความไม่รู้นั้น
เอง จึงทำให้คนมองผลที่เกิดขึ้นในชีวิตของตน
ว่า เกิดจากอำนาจของสิ่งเหล่านั้น ความ
สับสนในการวิเคราะห์ตนเอง และสิ่งที่เกิดขึ้น
แก่คนจึงวุ่นวายกันเสมอมา จนทำให้อาชีพ
บางอาชีพ เช่นหมอดู ทรงเจ้าเข้าผี เป็นต้น
มีความเจริญก้าวหน้า จนบางรายกลายเป็น
อุตสาหกรรมที่ทำเงินให้มากที่สุดทีเดียว

อีกประการหนึ่งคือ การแยกไม่ออกว่า
อะไรคือผลของอะไร แม้ว่าจะยอมรับกฎแห่ง
กรรมแล้วก็ตาม คือไปคิดเอาว่าผลแห่งการ
ทำดีจะต้องเป็นบ้านหลังโต ๆ เงินมาก ๆ
ตำแหน่งใหญ่ ๆ ดังกล่าวแล้ว เมื่อตนทำความ
ดีไปแล้ว ไม่ได้อย่างที่ตนคิดว่านั้นคือผลของ
การทำความดี จึงเกิดความท้อถอยในการทำ

ความดี จนมีความคำพูดในลักษณะประชด
ประชันว่า

“ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป”

ซึ่งออกจะจำกัดแพร่หลาย และยังนำไปเผยแพร่กันด้วย

ทำไม เรื่องการทำความดีจึงมีปัญหาอยู่เสมอเช่นนั้น

ข้อนี้ อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน เช่น

(๑) ทำความดีไม่ถูกต้อง ทำความดีไม่ถึงดี ทำความดีเกินดี จึงไม่เป็นความดีทั้ง ๓ กรณี

(๒) เพราะประเมินตนเองสูงเกินไป มีความเข้าใจว่าตนทำดีมาก ควรได้ผลมาก เมื่อไม่ได้ตามที่ประเมินไว้ จึงเกิดความไม่พอใจจนความคิด ความเห็นสับสนไปดังกล่าว

(๓) เพราะใจร้อนอยากได้ผลเร็ว ๆ อันเป็นการฝืนกฎแห่งกรรม ที่เป็นกฎธรรมชาติธรรมดา สามารถเทียบเคียงกับกรณีการทำอย่างอื่น เช่น การปลูกพืช

พืชที่คนนำมาปลูกมีชนิดแตกต่างกัน พันธุ์แตกต่างกัน ระยะเวลาให้ผลไม่เหมือนกัน เราปลูกมะพร้าวจะเร่งให้ออกผลเร็วเท่ากับถั่วไม่ได้ แต่ที่แน่นอนคือพืชทุกชนิดจะต้องให้ผลตามสมควรแก่พืชพันธุ์ของตนอย่าง ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

**“บุคคลหว่านพืชชนิดใดลงในดินย่อม
ได้ผลแห่งพืชชนิดนั้น**

**ผู้ทำกรรมดีย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว
ย่อมได้รับผลชั่ว”**

กำหนดเวลาแห่งการให้ผลของกรรม
ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญอีกหลายประการที่
สำคัญคือ

(๑) **คติสมบัติ** ความสมบูรณ์แห่งคติคือ
ภพที่ตนอุบัติ รวมถึงสถานที่เกิด ตระกูล กำเนิด
เดิมของบุคคลที่ไม่เหมือนกัน หากว่าเกิดใน
ภพที่ไม่ดี หรือ ถิ่นที่ห่างไกล ตระกูลที่ยากจน
ชาติกำเนิดต่ำ จะกลายเป็นคติสมบัติ คือ
ความบกพร่องในด้านคติ ทำให้โอกาสที่จะ
เจริญก้าวหน้าช้าลง เช่นคนที่เกิดในท้องถิ่น
ที่ห่างไกลความเจริญ ตระกูลต่ำ โอกาสที่จะ
ศึกษาเล่าเรียน เจริญก้าวหน้าย่อมช้ากว่าคน
ที่เกิดในถิ่นที่เจริญตระกูลสูง เป็นต้น

(๓) **อุปธิสมบัติ** คือความสมบูรณ์แห่ง
ร่างกาย สุขภาพพลานามัย ไม่มีโรคภัยเบียด
เบียน ถ้าร่างกายไม่สมบูรณ์ สุขภาพไม่ดี

ชื่อว่า อุปธิวิบัติ ทำให้โอกาสต่าง ๆ พลอย
เสียไปด้วย

(๓) กาลสมบัติ คือความสมบูรณ์แห่ง
กาล ยุคสมัยเหมือนคนที่ผลิตสินค้าตรงตาม
ความต้องการของตลาดโอกาสที่จะขายสินค้า
ได้กำไรมากก็ง่ายขึ้น ถ้ากาลวิบัติเกิดมา หรือ
ทำงานในยุคในสมัยที่ขาดหลักยุคิธรรมหรือ
ทำงานไม่ตรงกับที่สังคมต้องการ ผลจากการ
ทำงานเหล่านั้นก็บกร่องไปเป็นธรรมดา

(๔) ฝโยคสมบัติ คือการประกอบกระทำ
การงาน การวางตนของคนนั้น ๆ ตั้งอยู่ใน
สุจริตธรรม มีความหมั่นขยัน มีความคิดริเริ่ม
สร้างสรรค์ อันเป็นตัวแปรอย่างสำคัญที่สุด คือ
อาจเปลี่ยนฐานะที่ต่ำอยู่ให้สูงขึ้นได้ และรักษา
ฐานะที่สูงอยู่แล้วของตนไว้ได้ อันเป็นลักษณะ
ของบุคคลประเภท

"มิดมา สว่างไป และสว่างมา สว่างไป"

ตั้งกล่าวแล้ว

หากว่าปโยควิบัติ คือการกระทำของคน
นั้นเองเป็นเหตุจริต ผิดศีลธรรมเกียจคร้าน ขาด
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ย่อมไม่อาจหวังผล
อะไรที่ดีได้เลย เพราะไม่ได้ทำความดี เป็น
รูปแบบชีวิตประเภทที่เรียกว่า

"มิดมา มิดไป และ สว่างมา มิดไป"

ตั้งกล่าว

ปัจจัยทั้ง ๔ ประการนี้ ปโยคะ คือการ
ประกอบกระทำของคนในปัจจุบัน เป็นตัว
แปรที่มีบทบาทสำคัญที่สุด เพราะเรื่องอดีต
กรรมจะดีหรือชั่ว เราไม่อาจกลับไปแก้ไข
อะไรได้ แต่ถ้าทำปัจจุบันให้ดีแล้ว ผลแห่ง
ความดีเหล่านั้นบุคคลสามารถสัมผัสได้ใน
ปัจจุบันนี้เป็นอันมาก แต่อย่าลืมว่า

ชีวิตของคนเรานั้นมีลักษณะเหมือนบัญชี จะต้องมิตั้งหน้าลูกหนี้และเจ้าหนี้ และมียอดยกมาทั้งสองฝ่ายตราบใดที่หน้าทีทั้งสองฝ่ายไม่ดุลย์กัน บัญชีนั้นไม่อาจปิดได้ ผลกรรมของคนเราก็มึลักษณะอย่างนั้น ผลกรรมบางอย่างจึงยกยอดมาจากอดีต เพราะท่านจำแนกกาลให้ผลแห่งกรรมไว้เป็น ๔ ประเภทด้วยกัน คือ

(๑) **ทิฏฐธัมมเวทนียกรรม** กรรมที่จะให้ผลในชาติปัจจุบัน เป็นกรรมชนิดที่ทำไปในเรื่องที่ใหญ่ เจตนาแรง ความพยายามมาก เป็นกรรมที่มีแรงมาก จึงให้ผลในชาตินี้ หากไม่มีโอกาสให้ผลก็เป็นอโหสิกรรมไป

(๒) **อุปปัชชเวทนียกรรม** กรรมที่ให้ผลในชาติหน้า เป็นกรรมชนิดที่มีแรงอ่อนกว่า

ประเภทแรก ถ้าไม่มีโอกาสให้ผลในชาติหน้า ก็เป็นอโหสิกรรมไป

(๓) อปราปรเวทนิยกรรม กรรมที่จะให้ผลในชาติสืบ ๆ ไป ท่านอุปมาเหมือนสุนัขไล่เนื้อ ไล่ทันเมื่อไรก็กัดเมื่อนั้น

(๔) อโหสิกรรม กรรมที่ไม่ให้ผลเพราะหมดแรงเหมือนพืชที่เก็บไว้นานจนไม่อาจปลูกให้งอกได้ หรือเพราะเจ้าของกรรมบรรลุนิพพาน เป็นพระอรหันต์ เมื่อท่านนิพพานไปแล้วทุกอย่างก็หมดสิ้นกัน

เรื่อง กรรม จึงเป็นกฎของธรรมชาติที่มีกิริยา ปฏิกิริยา พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบัญญัติกรรมขึ้น แต่พระองค์ตรัสรู้จึงทรงรู้แจ้งกฎแห่งกรรม จนทรงละได้ทั้งบุญบาปอันเป็นปัจจัยแห่งสังสารวัฏด้วยวิบากขั้นที่ ๓ คือ รูปร่างกายสมัยที่ยังทรงพระชนม์อยู่ พระองค์

ยังได้รับผลแห่งกรรมอยู่ แต่เมื่อปรีณิพพาน
ไปแล้ว เป็นอันหมดสิ้นกรรมอย่างแท้จริง
สำหรับคนทั่วไปแล้วตราบใจที่ยังมีกิเลสอยู่
การกระทำทุกอย่างย่อมเป็นกรรม และต้อง
ได้รับผลตามสมควรแก่ชนิดของกรรม

ข้อที่ไม่ควรลืมและตระหนักให้มากคือ
พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งกฎแห่งกรรมด้วยพระ-
ญาณที่เป็นผลจากการปฏิบัติพัฒนาจิตไปถึง
จุดที่ทำให้เกิดญาณข้อนี้ คือในขณะนั้นพระทัย
ของพระองค์อยู่ในสภาพที่ทรงแสดงไว้ว่า

“เรานั้น ครั้นเมื่อจิตตั้งมั่น บริสุทธิ์ ผ่อง
ใส ไม่มีกิเลส ปราศจากกิเลส เป็นธรรมชาติ
อ่อนโยน ควรแก่การงานอยู่ในสภาพไม่หวั่น
ไหว ดำรงอยู่เช่นนี้แล้ว จึงน้อมใจไปเพื่อ
จตุปปาตญาณ เรามีจักขุทิพย์ บริสุทธิ์กว่า
จักขุของสามัญมนุษย์ ย่อมแลเห็นสัตว์ทั้ง

หลาย จุดที่อยู่ บังเกิดอยู่เลวทราม ประณีต มี
วรรณะดี มีวรรณะเลว มีทุกข์ มีสุข เราอยู่
แจ้งชัดหมู่มสัตว์ผู้เข้าถึงกรรม....”

แน่นอน ใครก็ตามเมื่อปฏิบัติพัฒนาจิต
ไปถึงจุดเดียวกันนี้ ย่อมสามารถรู้เห็นความ
แตกต่างของสัตว์ทั้งหลาย ที่เป็นไปตามกรรม
ได้เช่นเดียวกัน

พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และ
พระอริยะเจ้าทั้งหลายจึงเป็นเหมือนคนที่ขึ้น
ไปอยู่บนที่สูง มองเห็นสถานที่ต่าง ๆ จากที่สูง
แล้วลงมาบอกแก่คนที่อยู่ข้างล่างว่า

“เมื่อเรายืนอยู่บนที่นั้น ได้เห็นสิ่งนั้นสิ่ง
นี้ด้วยตาตนเอง”

คนที่ได้รับฟังบอกเล่าจากท่านย่อม
สามารถทำได้ ๒ วิธี คือ

(๑) ขึ้นไปจนถึงจุดที่ท่านบอกว่าท่านเห็น
พิสูจน์คำพูดของท่านด้วยตาของตนเอง

(๒) เชื่อตามที่ท่านบอกว่า ท่านผู้นั้นได้
ขึ้นไปบนที่นั้นบอกว่าได้เห็นอย่างนั้นอย่างนี้

ถ้าจะปฏิเสธไปเลยได้ไหม

ท่านะทำได้ แต่เป็นการกระทำของคน
โง่ที่ผิดพลาดเท่านั้นเอง เพราะไม่ใช่วิธีของ
พุทธด้วย ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ด้วย เพราะวิธี
การของพุทธนั้น จะไม่ยืนยันหรือปฏิเสธอะไร
ในสิ่งที่ตนยังไม่ได้พิสูจน์ตามหลักการและวิธี
การเพื่อหาความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ จากตัว
อย่างที่ยกมานี้จะเห็นได้ว่า

**“จุดที่เขาบอกว่าเห็นนั้น สัมพันธ์กับจุด
ที่เขายืนอยู่”**

ซึ่งหมายความว่า ถ้าเขาไม่ยืนในจุดนั้น
เขาก็ไม่เห็นเหมือนกัน พระพุทธเจ้าสมัยที่ยัง

ไม่ได้พัฒนาพระทัยมาจนอยู่ในสภาพดังกล่าว
พระองค์ก็ไม่รู้จักกฎแห่งกรรม สังสารวัฏ
เหมือนกัน เรื่องเหล่านี้จึงเป็นเรื่องของเหตุผล
ซึ่งจะไม่ขัดข้องแย้งกันไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม

อนึ่ง การจำแนกของกรรมที่ออกมาใน
ลักษณะขัดแย้งกันบางอย่าง มีส่วนใน
การสร้างความสับสน ความเข้าใจกฎแห่ง
กรรมอีกประการหนึ่ง ซึ่งแน่นอนเหลือเกิน
ประเด็นนี้ หากเราไม่อาจพัฒนาจิตไปจนถึง
จุดหยั่งรู้จักกฎแห่งกรรมด้วยญาณได้ จำต้อง
อาศัยตถาคตโพธิสัตถา คือเชื่อพระปัญญา
เครื่องตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เพราะว่าพระ-
องค์ทรงประกอบด้วย

(๑) พระปัญญา ที่หยั่งรู้ความจริงอย่าง
แท้จริงในแต่ละเรื่อง ด้วยพระญาณดังกล่าว

(๒) พระบริสุทธิคุณ ทรงมีความ
บริสุทธิพระทัยอย่างแท้จริง ไม่ได้แสดงเรื่อง
ของกรรมเพื่อผลประโยชน์อะไรของพระองค์
อย่างที่คนบางพวกพูดว่า

“เอานรกมาชู้ เอาสวรรค์มาถ่อ” แต่
ประการใด

แต่ทรงแสดงเรื่องของกรรมตามที่มัน
เป็นอย่างไร ก็ทรงแสดงไว้อย่างนั้น เพื่อผล
ประโยชน์ของผู้ฟัง เพื่อความสุขของผู้ฟัง

(๓) พระกรุณาคุณ เพราะทรงมีพระ-
มหากรุณาต่อสรรพสัตว์ปรารถนาที่จะขจัด
ทุกข์ ภัย โรค ที่ปรากฏในชีวิตของคนทั้งหลาย
การสอนเรื่องกรรมจึงทำด้วยพระปัญญา มี
ความบริสุทธิพระทัย ด้วยอาศัยความกรุณา
ต่อสรรพสัตว์อย่างแท้จริง หรืออาจจะคิดแบบ

ง่าย ๆ อย่างที่หลวงพ่อรูปหนึ่ง ตอบคำถาม
ของศิษย์ที่ข้องใจเรื่องกรรมและสังสารวัฏว่า
“เรื่องกรรม และการเวียนว่ายตายเกิด
มีจริงหรือครับ หลวงพ่อ

“ข้าคิดว่า พระพุทธเจ้าคงไม่โกหกเรา
นะ หลวงพ่อตอบ”

ใช่ พระผู้สมบูรณ์ด้วยพระคุณทั้ง ๓
ประการดังกล่าว ย่อมไม่มีเหตุผลอะไรที่จะ
โกหก เพราะไม่มีกิเลสเป็นเหตุต้องโกหก
อย่างสามัญชนทั้งหลาย

การจำแนกผลกรรม ที่เกิดมาขัดแย้งกัน
ในคน ๆ เดียวนั้น พึงเห็นตัวอย่างบุคคลที่พระ-
พุทธเจ้าทรงจำแนกไว้ในอดีตกาลเป็นอันมาก
เช่น

“นางบุชชุตตรา อุบาสิกาผู้เลิศในทาง
แสดงธรรมท่านมีลักษณะขัดแย้งกับตัวของ

ท่านหลายอย่าง คือเป็นสตรีที่มีปัญญาเฉียบ
แหลมมาก สามารถฟังเทศน์คราวเดียวบรรลุ
โสดาปัตติผล และนำธรรมะนั้นไปเทศน์โปรด
คนอื่นได้ ทั้ง ๆ ที่ยังสาวอยู่แต่หลังค่อมเป็นผู้
รับใช้คนอื่น และต้องตายในกองไฟเพราะถูก
ไฟคลอกตายในปราสาทของพระเจ้าอุเทน
แห่งกรุงโกสัมพี”

เมื่อมีปัญหามาสู่พุทธสำนัก พระพุทธ
เจ้าทรงจำแนกให้เห็นว่า แต่ละอย่างที่ปรากฏ
ในตัวของนางล้วนเป็นผลของกุศล อกุศลใน
อดีตของนางทั้งนั้น คือ

(๑) นางมีสติปัญญาเฉียบแหลม เพราะ
ยินดีในการฟังธรรม และถวายวลัยแก่พระ-
ปัจเจกพุทธเจ้ามาในอดีตกาล กุศลกรรมนี้
อำนวยผลให้นางเกิดมามีสติปัญญาดี

(๒) การที่นางหลังค่อมทั้ง ๆ ที่ยังเป็นสาว เพราะในอดีตชาตินางเคยแสดงอาการล้อเลียนพระปัจเจกพุทธเจ้าซึ่งหลังค่อม อันเป็นอาการระต่อพระอริยบุคคลกรรม จึงอำนาจผลให้นางเกิดมามีหลังค่อม

(๓) การที่นางต้องตกเป็นคนรับใช้ของคนอื่น เพราะในอดีตชาติเคยใช้พระภิกษุณีอรหันต์ ให้หีบกระเช้าหลอจด้ายให้แก่ตน อันเป็นบาปกรรมที่อำนาจผลให้ตกเป็นคนรับใช้ของคนอื่น

(๔) นางได้จบชีวิตเพราะถูกไฟคลอกตาย เพราะเคยทำให้ไฟลุกไหม้เผาพระปัจเจกพุทธเจ้า ในขณะที่อยู่ในสมาบัติ

กรรมที่นางทำด้วยเจตนา วัตถุ ความพยายามที่แตกต่างกันดังกล่าว จึงทำหน้าที่จำ

แนกให้เกิดความแตกต่างกัน ตามหน้าที่ของ
กรรมดังกล่าวแล้ว

การจำแนกของกรรมนี้ บุคคลอาจดู
ที่ความแตกต่างในวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน
เช่น นักเรียนเรียนหนังสือชั้นเดียวกัน ในเวลา
เท่ากัน ครูคนเดียวกัน หนังสือเล่มเดียวกัน
แต่กรรมคือเจตนาในการเรียนของนักเรียน
แตกต่างกัน ทำให้ผลสอบออกมาไม่เท่ากัน

คนที่จบจากการศึกษามาในระดับเดียว
กัน เข้าทำงานพร้อมกัน ในตำแหน่งเท่ากัน
แต่กรรมคือการทำงานของคนเหล่านั้นมียิ่ง มี
หย่อนกันอยู่เสมอนานเข้า ๆ กรรมเริ่มจำแนก
ชั้น ยศ ของคนเหล่านั้นให้แตกต่างกันออกไป
โดยลำดับ จนฝ่ายหนึ่งกลับเป็นผู้บังคับบัญชา
อีกฝ่ายหนึ่งเป็นต้น

กรรมกับชีวิตจึงไม่อาจแยกจากกันได้
ดังนั้นพระพุทธดำรัสที่ตรัสถึงเรื่องกรรม จึง
มีปรากฏทุกขั้นตอนของการดำรงชีวิต ดังจะ
ได้ยกตัวอย่างมาให้ศึกษาบางประเด็น คือ

(๑) กรรมในฐานะตัวกำหนดชีวิต เช่น
“กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้ทราบประณีตแตก
ต่างกัน, กรรมของตนย่อมนำไปสู่ทุกคติ,
กรรมช่วย่อมแผดเผาในภายหลังได้, สุขไม่
เป็นผลอันคนชั่วจะได้โดยง่าย, สัตว์โลกย่อม
เป็นไปตามกรรม

(๒) กรรมในฐานะที่แนะนำให้สำนึกก่อนทำ
เช่น “ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำดีกว่า, ทำดีได้ดี
ทำชั่วได้ชั่ว, สิ่งที่ทำแล้วทำคืนไม่ได้, รู้ว่า
การใดเป็นประโยชน์แก่ตนพึงรีบทำการนั้น
เถิด, ควรทำตามถ้อยคำของผู้เ็นดู, อย่ามา
ถึงกรรมอันมีโทษเลย, พึงประกอบบุญให้

เหมาะแก่กาลเดียว, พึ่งทำกิจแก่ผู้ช่วยทำกิจ,
ไม่พึ่งทำประโยชน์แก่ผู้มุ่งความพินาศ”

(๓) ประเภทของบุคคลที่รู้สึกยากง่ายใน
การกระทำ เช่น “การที่ไม่ดีและไม่เป็น
ประโยชน์แก่ตนทำได้ง่าย การใดแลเป็นประ-
โยชน์ด้วย ดีด้วย การนั้นทำได้ยากยิ่ง, ความ
ดีคนดีทำได้ง่าย แต่คนชั่วทำได้ยาก ความชั่ว
คนชั่วทำได้ง่าย แต่คนดีทำได้ยาก”

สิ่งที่ก่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องกรรมลับ
สนอีกประการหนึ่งคือ พฤติกรรมที่ปรากฏ
ของคนเป็นอย่างหนึ่ง แต่เขากลับได้รับผลอีก
อย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้ดูเหมือนเหตุกับผลจะขัด
แย้งกัน ข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแสดงไว้ใน
มหาภิกขุวิภังคสูตร โดยสรุปว่า

“คนที่ประพฤตินิดในกุศลกรรมบถ ๑๐
ประการ คือ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤตินิด

ในกาม พุดเท็จ พุดคำหยาบ พุดส่อเสียด พุด
เพื่อจ้อ โลกอยากได้ของคนอื่น พยาบาทปอง
ร้ายคนอื่น เห็นผิดจากทำนองคลองธรรมนั้น
ตายแล้วไปบังเกิดในอบายก็มี บังเกิดในสุคติ
ก็มี ฝ่ายคนที่ประกอบด้วยกุศลกรรมบถทั้ง
๑๐ ประการ มีไม่ฆ่าสัตว์เป็นต้นนั้น ตายแล้ว
ไปเกิดในทุคติก็มี สุคติก็มี ที่ทำให้เห็นว่าเหตุ
กับผลขัดแย้งกันนั้น เป็นเพราะความสลับซับซ้อน
ของกรรม ที่คนทำไว้ในชีวิตนั่นเอง คือ

(๑) คนที่ทำชั่ว ตายไปบังเกิดในทุคตินั้น
อาจเป็นเพราะบาปกรรมในอดีต หลังจากนั้น
หรือเกิดมิจนากิฏฐิขึ้นก่อนตาย ทำให้เขาเกิด
ในทุคติ ส่วนบาปกรรมในปัจจุบัน เขา
อาจต้องรับในชาตินี้ ชาติหน้าหรือชาติต่อ ๆ
ไป

(๒) คนที่ทำชั่ว แต่ตายไปเกิดในสุคติ เป็นเพราะผลแห่งกุศลกรรมในอดีต หลังจากนั้นหรือเกิดความเห็นเป็นสัมมาทิฏฐิขึ้นก่อนดับจิต ทำให้อุบัติในสุคติส่วนอกุศลกรรมในปัจจุบันของเขา ย่อมให้ผลแก่เขาในชาตินี้บ้าง ชาติหน้าบ้าง ชาติต่อ ๆ ไปบ้าง ตามสมควรแก่ชนิดของกรรม

(๓) คนที่ทำดีในปัจจุบัน แต่ต้องตายไปเกิดในทุคติเป็นเพราะบาปกรรมในอดีตของเขา หรือบาปกรรมที่เขาทำหลังจากนั้น หรือเกิดมิจฉาทิฏฐิขึ้นก่อนตาย อันเป็นปัจจัยให้บังเกิดในทุคติ ส่วนกุศลกรรมในชาติปัจจุบัน ย่อมให้ผลแก่เขาในชาตินี้บ้าง ชาติหน้าบ้าง ชาติต่อไปบ้าง

(๔) คนที่ทำดีในปัจจุบัน ตายไปบังเกิดในสุคติ เป็นผลของกุศลกรรมในอดีต หรือ

หลังจากนั้น หรือเกิดสัมมาทิฐิขึ้นก่อนดับจิต
ทำให้อุบัติในสุคติ ส่วนกุศลในปัจจุบันทำให้
เขาได้รับความสุขในชาตินี้บ้าง ชาติหน้าบ้าง
ชาติต่อ ๆ ไปบ้าง ตามประเภทของกรรม
ที่กล่าวในตอนต้น

หลักของกรรม จึงจำต้องอาศัยความเชื่อ
ถือในความมีอยู่ของกรรม ผลของกรรม และ
การที่แต่ละชีวิตมีกรรมเป็นของ ๆ ตน โดย
อาศัยตถาคตโพธิสัทธา คือเชื่อการตรัสรู้ของ
พระพุทธเจ้าเป็นหลักคำจูงจิตใจ ย่อมช่วยให้
ชีวิตของบุคคลปลอดภัย ทั้งในชาติปัจจุบัน
และภพภาคหน้า

๘.๒ กฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิด

ปัญหาเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด
มีความเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับเรื่องกรรม
ที่พระพุทธเจ้าทรงรู้เรื่องนี้ด้วยพระญาณที่

เรียกว่า ปุพเพนิวาसानุสสติญาณ คือพระ
ญาณที่ทำให้ทรงรู้เห็นการเกิดในชาติก่อน ๆ
ของพระองค์ได้ พระองค์นำมาเปิดเผยชี้แจง
แสดงแก่โลกตามความเป็นจริง และมีคนเป็น
อันมากที่ปฏิบัติจนบรรลุญาณเช่นเดียวกับ
พระองค์ ก็สามารถรู้เห็นอย่างที่พระองค์รู้เห็น
ดังที่พระอริยบุคคลทั้งหลายได้ประสบกันมา
ด้วยตนเองมาแล้วเป็นอันมาก เนื่องจากเรื่อง
กรรม และการเวียนว่ายตายเกิด เป็นหลัก
ความจริงที่ยากจะหยั่งรู้ได้โดยตลอด แต่เป็น
ฐานสำคัญในการทำความดี ละความชั่ว
สำหรับผู้ที่ยังมีกิเลสทั้งหลาย แม้ว่าจะยังไม่
แน่ใจอะไรนักก็ตาม แต่ควรมีจุดยืนอยู่ที่การ
ทำความดีไว้ เพราะเมื่อทำความดี บุคคลย่อม
ได้รับความอนุเคราะห์ ๔ ประการ ตามที่พระพุทธเจ้า
ทรงแสดงไว้ในตอนสุดท้ายแห่งกาลามสูตร

ความว่า เมื่อบุคคลปฏิบัติตามพรหมวิหาร ๔
คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา จนมีจิตซึ่ง
ไม่มีเวร ไม่มีอคติ ไม่มีอคติ ไม่มีอคติ ไม่มีอคติ
หมดจด ย่อมได้รับความอ่อนใจในปัจจุบัน ๔
ประการ คือ

(๑) ถ้าโลกหน้ามีวิบากคือ ผลแห่งกรรม
ดีกรรมชั่วมีอยู่ ก็เป็นฐานะที่เป็นไปได้ว่าหลัง
จากการแตกตายไป เราจักเข้าถึงสุคติโลก
สวรรค์

(๒) ถ้าโลกหน้าไม่มี วิบากคือผลแห่ง
กรรมดี กรรมชั่วไม่มี ในชีวิตปัจจุบันนี้ก็
สามารถรักษาตนให้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน
มีความสุขสบาย

(๓) ถ้าบาปที่บุคคลน่าเชื่อว่าเป็นการทำ
เราไม่ได้คิดบาปกับใคร ๆ ไหนเลยความ
ทุกข์จะเกิดขึ้นแก่เราผู้ไม่ได้ทำบาปกรรมไว้

(๔) ถ้าบาปที่บุคคลทำถือว่าไม่เป็นบาป เราพิจารณาเห็นความบริสุทธิ์ของตน ว่าผลบาปจะมีหรือไม่ก็ตาม เมื่อเราไม่ได้ทำบาป เราก็ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะบาปนั้น

๘.๓ หลักอริยสัจ ๔

อริยสัจ แปลว่าความจริงอย่างแท้จริง ความจริงที่ทำให้คนผู้เขียนถึงพระอริยะ ความจริงเหล่านี้เป็นผลจากการตรัสรู้ของ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงนำมาเปิดเผยชี้แจง แสดงแก่โลก อริยสัจทั้ง ๔ ประการนั้น คือ

๘.๓.๑ **ทุกขอริยสัจ** ความจริงคือทุกข์ ได้แก่สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง มีการแปรปรวนเปลี่ยนแปลง ทำหน้าที่แผดเผา ก่อให้เกิดความเดือนร้อน คือความเกิด แก่ ตาย ความโศก รำไร รำพัน ความทุกข์ความ

เสียใจ การประสพกับสิ่งที่ไม่ชอบ การพลัด
พรากจากสิ่งที่รัก ต้องการอะไรแล้วไม่ได้
ตามต้องการ ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปคือจิตที่ยึด
มั่นถาวรในรูป เวทนา สัญญา สังขาร
วิญญาณ แต่ละอย่างเป็นความทุกข์เพราะเกิด
ขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำหน้า
ที่แผดเผากายใจก่อน ให้เกิดความเร่าร้อน
และมีการเปลี่ยนแปลงแปรปรวนไปเรื่อย ๆ
คนเราจึงหมุ่นวนอยู่ในความทุกข์เหล่านี้ตลอด
เวลา

๘.๓.๒ ทุกขสมุทฺทยอริยสัจ ความจริงคือ
เหตุแห่งความทุกข์ คือความทะยานอยาก ที่
ก่อให้เกิดภพ อยากรมียากเป็นที่สืบเนื่องกัน
ไป ใจเขาจะเพลิดเพลิดด้วยความกำหนัดยินดี
นั้น และเพลิดเพลิดยิ่งขึ้น ๆ ในสิ่งนั้น ได้แก่
จิตที่ประกอบด้วย

(๑) กามตัณหา ความทะยานอยากใน
สิ่งที่เป็นรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์
ที่ใจกำหนดว่าน่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจ
จะมีความสมหวัง ความผิดหวังในเรื่องเหล่านี้
สลับกันไปตลอดชีวิต

(๒) ภวตัณหา ความทะยานอยากมีสิ่ง
นั้นสิ่งนี้ เป็นอย่างนั้นอย่างนี้

(๓) วิภวตัณหา ความทะยานอยากที่จะ
ไม่มี ไม่เป็นในฐานะ สิ่งที่ไม่ต้องการ

ตัณหา คือความทะยานอยากทั้ง ๓ ประ-
การนี้ทำให้เกิดความทุกข์ และเป็นเหตุแห่ง
ความทุกข์ดังกล่าว ทำหน้าที่ผูกมัดคนสัตว์ไว้ใน
ในความทุกข์ เหมือนเรือนจำขังคน สัตว์ไว้ใน
หมุ่อยู่ในความทุกข์ในสังสารวัฏ คือทำให้
แหวกว่ายอยู่ในห่วงแห่งความทุกข์ชาติแล้ว

ชาติแล้ว ไม่มีที่สิ้นสุดตราบใจที่ค้นหาทั้ง ๓
ประการนี้ไม่ถูกทำลาย

๘.๓.๓ ทุกบนิโรธอริยสัง ความจริงคือ
ความดับทุกข์ได้แก่การดับค้นหาได้โดยไม่
เหลือ สละ วาง ปล่อย ค้นหาได้เด็ดขาด จิต
ไม่พัวพันด้วยค้นหาอื่นอีกต่อไป นิโรธจึงเป็น
เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา เมื่อ
ปฏิบัติเข้าถึงนิโรธแล้ว ช่วยให้คนนั้นออกจาก
ความทุกข์และความยึดถือต่าง ๆ จิตสงัดจาก
กิเลสอย่างแท้จริง ไม่มีสิ่งอะไรมาปรุงแต่ง
สร้างความเปลี่ยนแปลงได้อีกต่อไป นิโรธจึง
เป็นอมฤตรสคือผลที่ทำให้คนไม่ต้องพบกับ
ความทุกข์ตลอดไป

๘.๓.๔ ทุกบนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัง
คือข้อปฏิบัติเพื่อให้ถึงความดับทุกข์ได้อย่าง
แท้จริง

ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของคน ล้วนมาจากสมุทัยคือตัณหาดังกล่าว เมื่อคนต้องการอีกฟากหนึ่ง คือความดับทุกข์ ก็ต้องสร้างเหตุให้เกิดขึ้น แล้วผล คือความดับทุกข์ จะเกิดขึ้น เหตุหรือหลักปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ ทรงแสดงไว้ ๘ ประการ เรียกกง่าย ๆ ว่า มรรคมมีองค์ ๘ คือ

(๑) สัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ

โดยจุดหมายสูงสุดคือเห็นอริยสัจ ๔ ด้วยญาณตามความเป็นจริงแต่ในระดับการครองชีวิตขอเพียงแต่เข้าใจเหตุผลสามารถแยกได้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรบาป อะไรบุญ อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นประโยชน์ อะไรไม่เป็นประโยชน์ อะไรควรประพฤติ อะไรควรเว้น จนสามารถเว้นเหตุแห่ง

ทุกข์ สร้างเหตุแห่งสุขได้ ก็ชื่อว่าเป็นสัมมา
ทิฏฐิแล้ว

(๒) สัมมาสังกัปปะ ความกำริบอบ ได้
แก้ความคิดที่มีเหตุผล ที่เมื่อพูด ทำ คิด
ไปตามนั้น • ตนเองจะไม่เกิดความเดือนร้อน
คนอื่นจะไม่เกิดความเดือนร้อน หรือเกิดความ
เดือนร้อนไม่สบายขึ้นภายในใจของตนเอง
เนื่องจากคนเราคิดก่อนจึงทำ คิดก่อนจึงพูด
ถ้าเริ่มต้นที่ความคิดดีการพูดการทำก็ดีตาม
ไปด้วย ความคิดแนวนี้สรุปได้เป็น

๒.๑ ความคิดในการที่จะหลีกเลี่ยงนี้ ถอน
ตนปลีกตน ออกจากความเป็นทาส สยบติด
ในอารมณ์คือ สิ่งที่เป็นรูป เสียง กลิ่น รส สิ่ง
ที่เย็นร้อนอ่อนแข็ง และความนึกคิดถึงสิ่งที่รัก
ใคร่ พอใจ ยินดี จนถึงต้องทำผิด หรือร้อนใจ
เพราะสิ่งเหล่านั้น

๒.๒ ความคิดในทางสงบ ระวังความ
โกรธ ความไม่พอใจ ความพยาบาท อาฆาต
มุ่งแก้แค้น โต้ตอบ ทำลายล้างต่อกัน

๒.๓ ความคิดในทางต้องการเห็นคนอื่น
สัตว์อื่น ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนทำ
ลายล้างกัน มีความสุขตามสมควรแก่ฐานะ
ของตน ใครกำลังประสบความทุกข์ก็ขอให้
หลุดพ้นจากความทุกข์ เพื่อให้ตนเองและคน
อื่นอยู่ดีมีสุข แม้จะมีคนประสบความทุกข์ก็
อย่าให้เกิดเพราะการกระทำของเราเป็นเหตุ
เพราะว่าความไม่เบียดเบียนกัน คือการระมัด
ระวังไม่ให้เกิดการกระทบกระทั่งกัน เป็น
ความสุขในโลกนี้

(๓) สัมมาวาจา คือ การพูดในทางที่ชอบ
ได้แก่พูดคำที่เป็นคำสัตย์คำจริง คำเสริม
สร้างสมานสามัคคี คำไพเราะอ่อนหวาน คำ

ที่มีประโยชน์ นั่นคือการละเว้นไม่พูดคำเท็จ
คำยุยงส่งเสริมให้เกิดการแตกแยกกัน คำ
หยาบคายร้ายกาจ คำเพื่อเจ้อเหลวไหลไร้
สาระต่าง ๆ

(๔) สัมมากรรมันตะ คือการทำงาน
ชอบ ได้แก่การงดเว้นไม่กระทำในลักษณะ
ที่กระทบกระทั่งสวัสดิภาพทางร่างกายของ
คนอื่น ไม่ว่าจะด้วยการเบียดเบียนทำให้บาดเจ็บ
เจ็บ ทรมาน ทรกรรม การฆ่าให้ตายก็ตาม
อยู่ร่วมกับคนอื่นด้วยความรัก เมตตา ปราบถน
นาดี, งดเว้นจากการล่วงละเมิดในสิทธิทาง
ทรัพย์สินของคนอื่น ไม่ว่าจะเป็นการลักขโมย
การฉ้อโกง ปลอมแปลง ยักยอก สับเปลี่ยนเป็น
ต้นก็ตาม การได้มาซึ่งทรัพย์สินสมบัติของตน
จะต้องไม่ผิดกฎหมายและศีลธรรม นั่นคือ
การดำรงชีวิตในทางที่ชอบธรรม

(๕) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพในทาง
ที่ชอบ คือการงดเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่
ผิดกฎหมายทุกรูปแบบ หันมาเลี้ยงชีพใน
ทางที่ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบ แบบแผน
จรรยาบรรณ หน้าที่ของตน และไม่ผิดหลัก
ศีลธรรมอันดีงาม ด้วยความหมั่นขยัน ไม่
เกียจคร้านในงานอันเป็นหน้าที่ของตน เมื่อได้
มาแล้วก็รู้จักเก็บออมไว้บ้าง ทั้งต้องคบ
หาสมาคมกับคนดี และรู้ว่าอะไรควรซื้อไม่ใช่
จ่ายให้ฟุ่มเฟือยนัก แต่ก็ไม่หมายถึงตระหนี่
จนไม่ยอมใช้จ่าย เพื่อเลี้ยงตนเองครอบครัว
ให้เป็นสุข

(๖) สัมมาวายามะ คือความพยายามใน
ทางที่ชอบธรรม หมายถึงการใช้ความ
เพียรพยายามในการรักษาสุขภาพจิตของตน
ด้วยการพยายามไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้นมากนัก

พยายามละความชั่วที่เกิดขึ้นแล้วพยายาม
สร้างสมอบรมความดีให้เกิดขึ้น และพยายาม
รักษาคุณธรรมความดีที่ตนมีอยู่แล้วไม่ให้
เสื่อมไป

(๗) สัมมาสติ คือความระลึกชอบ ได้แก่
การตั้งสติระลึก และใช้ปัญญาพิจารณาด้วย
ความเพียรพยายามเพื่อให้จิตใจมีความสงบ
และเกิดปัญญารู้เห็นตามความเป็นจริงใน
เรื่องโลก ชีวิตโดยอาศัยการเรียนรู้ความจริง
ของร่างกาย ความสุข ความทุกข์ และความ
รู้สึกกลาง ๆ สภาพจิตของตนในแต่ละขณะ
กับ ธรรมะทั้งที่เป็นความดี ความชั่ว และที่
เป็นกลาง ๆ เพื่อให้เกิดความสงบใจ และ
ปัญญาความรู้เห็นตามความเป็นจริงดังกล่าว

(๘) สัมมาสมาธิ ความตั้งจิตมั่นในทาง
ที่ชอบ นั่นคือการควบคุมจิตให้มีความสงบ ที่

เรียกว่าสมาธิ จนบาปอกุศลสงบไปจากจิตคือ
ไม่สามารถทำจิตให้เร่าร้อน กระวนกระวาย
จนกลายเป็นคนมีสุขภาพจิตดีเป็นต้นไป

หลักอริยมรรคทั้ง ๘ ประการนี้ คือหัวใจสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเป็นเรื่องที่คนเราจะต้องลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วคือหลักที่เราเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยท่านสรุปรวมลงเป็นกลุ่ม ๆ ไปดังนี้

(๑) การพูดชอบ ทำการงานชอบ การเลี้ยงชีพชอบ จัดเป็นศีล เพราะป้องกันเวรภัย อันเป็นการยุติความประพฤติ การกระทำทางกาย วาจา ที่จะสร้างความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนและคนอื่น อันเป็นเหตุให้เกิดเวร ภัย การจ้องล้างจ้องผลาญกัน

(๒) ความพยายามชอบ การระลึกชอบ การตั้งใจมั่นชอบ จัดเป็นสมาธิ เพราะทำหน้าที่สงบความคิดที่เป็นบาป อกุศล อันส่งผลให้ตนเองมีความวิตก กังวลเดือดร้อน ผู้รักตนถนอมตนจึงต้องมีจิตใจสงบเป็นสมาธิ อันเป็นการคุ้มครองรักษาจิต เพราะจิตที่คุ้มครองดีแล้วนำความสุขมาให้เสมอ

(๓) ความเห็นชอบ ความดำริชอบ จัดเป็นปัญญา ซึ่งทำหน้าที่ขจัดความเขลา ความหลงผิด ปัญญาจึงเป็นหลักสร้างชีวิต เพราะทำให้ชีวิตของคนสูงขึ้น ดีขึ้นตามปริมาณของปัญญา ปัญญาจึงได้ชื่อว่าเป็นประทีปแห่งโลก เป็นแก้วสารพัดนึกของคนเรา

และไตรสิกขาทั้ง ๓ ประการนี้ก็คือหลักที่เราพูดกันว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ

- (๑) การไม่กระทำความชั่ว บาป ทั้งปวง
- (๒) การทำกุศลคือความดีให้สมบูรณ์
- (๓) การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว จาก
ความโลภ ความโกรธ ความหลง นั้นเอง

เมื่อมองดูจำนวนของธรรมะที่ทรงแสดงไว้ บางคนอาจจะรู้สึกว่ามีมากเกินไปที่จะกระทำได้ ทำให้คนเป็นอันมากขยาดต่อจำนวนธรรมและการปฏิบัติตามธรรมะ จนทำให้ไม่พอใจที่จะศึกษาค้นคว้าธรรมะทำให้นำไปสู่ปัญหาเป็นอันมากในปัจจุบัน

ในแง่ของข้อเท็จจริงแล้ว การปฏิบัติธรรมะหรือการกระทำความดี ความชั่วของคนนั้น สำคัญอยู่ที่จุดเริ่มต้น คือ “ความคิด” ของคน ถ้าคนมีความคิดความเห็นในทางที่ชอบธรรม หรือที่เรียกว่าสัมมาทิฏฐิกับ สัมมา

สั่งกับปะแล้ว วิถีชีวิตของคนก็จะเดินไปตาม
สูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ความว่า

“กุศลธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่คนทำ
ให้บังเกิดขึ้นแล้วกุศลธรรมอย่างอื่นที่ยังไม่
เกิดจะเกิดขึ้นตามมา ที่เกิดแล้วจะเพิ่มพูนขึ้น
โดยลำดับ”

ข้อนี้เป็นกฎธรรมชาติ ธรรมดาที่เรา
สามารถคิดและเข้าใจได้เช่น เราอาบน้ำชำระ
ร่างกายให้สะอาดเป็นเบื้องต้น ต่อจากนั้นสิ่ง
ของสะอาดต่าง ๆ จะติดตามมาคือ ผ้าสะอาด
เครื่องนุ่งห่มสะอาด ที่นั่งที่นอนสะอาด หรือ
เหมือนเราปลูกพืชชนิดใดชนิดหนึ่งขึ้นสักต้น
ต่อจากนั้น กิ่ง ใบ ดอก ผล ของพืชเหล่านั้น
จะเกิดขึ้นติดตามมาโดยลำดับ และหมุนเวียน
ให้ผลแก่เราเรื่อยไป

๘.๕ การประพฤติธรรมด้วยความ

ไม่ประมาท

อย่างไรก็ตาม หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ถือว่าสำคัญนั้น เราอาจสรุปลงด้วยคำสั้น ๆ คือ “ความไม่ประมาท” ได้ เพราะว่าความไม่ประมาทเป็นที่รวมแห่งกุศลธรรม คือความดีทั้งหลาย ก่อนกาลปรินิพพานของพระพุทธเจ้า พระองค์จึงทรงสรุปคำสอนลงที่ความไม่ประมาทความว่า

“ผู้เห็นภัยในสังสารวัฏทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลายให้ทราบไว้ สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำประโยชน์ตนและประโยชน์บุคคลอื่นให้สมบูรณ์ ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

ความไม่ประมาทคืออะไร

ความไม่ประมาท คือการดำรงชีวิตอย่าง

มีสติมีความเพียรโดยมีสติเป็นเครื่องเร่ง
เร้าควบคุม คือมีสติเป็นเครื่องกำกับความคิด
การกระทำ คำพูด ระมัดระวังตนไม่ให้เกิดไป
ในทางเสื่อม มีความตื่นตัวไม่ยอมให้โอกาสที่
จะสร้างความรู้ ความดี ความเจริญก้าวหน้า
ในด้านต่าง ๆ ของตนให้ผ่านพ้นไป มีความ
ตระหนักในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนว่า อะไรควร
เว้นอะไรควรประพฤติ มีความใส่ใจในหน้าที่
การงาน ภารกิจของตนด้วยความรับผิดชอบ
ไม่ปล่อยปละละเลยกระทำการทุกอย่างด้วย
ความจริงจัง รอบคอบ และก้าวรุดไปข้างหน้า
อย่างมั่นคง "ไม่สับสน"

หลักการปฏิบัติตนด้วยความไม่ประมาท
คือการไม่ประมาทในวัย ในชีวิต และในความ
ไม่มีโรคเป็นหลักสำคัญ นั่นคือการปรับจิต
ให้ยอมรับความจริงแห่งชีวิตของตนและสัตว์

ทั้งหลายว่า ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน แล้วพยายามใช้เวลา โอกาสที่มาถึงเข้าให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด ตามกำลังความสามารถที่จะทำได้ ด้วยความรับผิดชอบต่อชีวิตของตนทั้งในปัจจุบันและกาลข้างหน้า โดยการทำตนเป็นคนไม่ประมาทใน ๔ เรื่องด้วยกันคือ

(๑) ไม่ประมาทในการละกายทุจริต ประพฤติกายสุจริต นั่นคือไม่กระทำอะไรในลักษณะที่กระทบกระเทือนต่อสวัสดิภาพทางร่างกาย ทรัพย์สิน ประเวณีของกันและกัน ดำรงชีวิตอยู่ด้วยเมตตา เลี้ยงชีพในทางที่ชอบ มีความสำรวมระวังในปัญหาเรื่องเพศ

(๒) ไม่ประมาทในการละวจีทุจริต ประพฤติวจีสุจริต นั่นคือการงดเว้นไม่พูดคำที่เป็นเท็จ คำยุยงส่งเสริมให้เกิดการแตกแยก

กัน คำหยาบคายร้ายกาจและคำที่ไร้สาระ
ประโยชน์ มาพูดคำที่เป็นคำจริง คำสมาน
สามัคคี คำที่ไพเราะอ่อนหวาน และ คำที่
มีประโยชน์

(๓) ไม่ประมาทในการละมโนทุจริต
ประพฤตินโมสุจริต นั่นคือ การควบคุมความ
คิดไม่ให้โลภอยากได้ของ ๆ คนอื่น ไม่พยา-
บาทปองร้ายใคร มีความเห็นชอบตามทำนอง
คลองธรรม

(๔) ไม่ประมาทในการละความเห็นผิด
ทำความเห็นให้ถูกต้อง นั่นคือพยายามปรับ
ความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้อง ตามหลัก
คำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น เห็นว่าทำดีได้ดี
ทำชั่วได้ชั่ว ความสุขหรือความทุกข์ที่เกิดใน
ชีวิตของเรา เราเองเป็นต้นเหตุที่ให้เกิดผลเช่น
นั้น หาได้เกิดจากอำนาจภายนอกหรือการดล

บันดาลจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นต้นแต่ประการใด
ไม่

ในด้านจิตใจ ซึ่งเป็นตัวการสำคัญใน
การสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นในชีวิต
ของเราทั้งด้านดีและด้านไม่ดี จึงควรพยายาม
ระมัดระวังจิตของตนไม่ให้เกิดความกำหนัด
ขัดเคือง ลุ่มหลง มัวเมาในสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย
มากนัก ผลก็จักออกมาเป็นความสุข ความ
เจริญ ความก้าวหน้า ตามที่ต้องการกันและ
คนที่ทำได้เช่นนี้ ชื่อว่าได้รับผลจากพระพุทธ
ศาสนา เป็นการส่งเสริมค่าของความเป็นคน
ให้สูงขึ้น เพราะคนที่ไม่ประมาณนั้นจะมีชีวิต
อยู่หรือว่าตายไปแล้วก็ตาม ชื่อว่าเป็นผู้ไม่ตาย
เพราะมีความดีเหลืออยู่คู่โลก

๙. พระพุทธศาสนาให้อะไรแก่เรา

นี่คือประเด็นที่ชาวพุทธจะต้องแสวงหาคำตอบ ซึ่งจากหลักการต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้เราได้คำตอบที่ชัดเจนว่า พระพุทธศาสนาคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าชั้นใดให้

(๑) ระบบคำสอนที่ทรงแสงไว้สมบูรณ์งดงามเป็นระบบพัฒนาชีวิตของคน โดยช่วยให้เกิดพัฒนาการในด้านพฤติกรรม ที่จะนำคนให้เจริญขึ้นในด้านจิตใจจากคน เป็นมนุษย์ จากมนุษย์เป็นกัลยาณบุุชชน จากกัลยาณบุุชชน เป็นพระอริยบุคคลชั้นต่าง ๆ (สุวากุชาตธรรม)

(๒) เป็นหลักในการขัดเกลา บำบัด ขจัดบาปอกุศล ความชั่วต่าง ๆ ออกไปจาก

จิตใจของบุคคลก่อให้เกิดผลเป็นมละบาป
บำเพ็ญบุญ ขจัดทุกข์เข้าถึงความสุข (สละเลข
ธรรม)

(๓) เป็นดุจยานพาหนะ ที่จะนำพาคน
ให้รอดพ้นจากอันตราย ความทุกข์ จนถึง
ให้รอดพ้นจากการเกิดแก่ เจ็บอย่างแท้จริง
(นิยุยานิกธรรม)

(๔) ช่วยให้คนบรรลุผลที่ตนต้องการคือ
ความสุข ความสงบตามลำดับ จนถึงเป็นบรม
สุข และสุดยอดแห่งความสงบ คือ นิพพาน
อันเป็นการดับเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์อย่าง
สิ้นเชิง (สนุดิธรรม)

พึงเข้าใจว่า ผลเหล่านี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย
ถ้าไม่น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติในลักษณะ
ที่ตรงแสดงไว้ว่า “ปฏิบัติธรรมสมควรแก่
ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรม” ถ้า

ทำได้แบบนี้แล้วพระธรรมย่อมรักษาผู้ประ-
พฤติธรรม เหมือนร่มใหญ่ป้องกันผู้กั้นร่ม ไม่
ให้เปียกฝนในเวลาที่ฝนตกจะนั้น ซึ่งหมาย
ความว่า แม้เราจะมีร่มอยู่ในมือ แต่ถ้าไม่กั้น
ร่มเหนือศีรษะในเวลาฝนตก ร่มก็ช่วยอะไร
เราไม่ได้ฉันใด พระธรรมก็ไม่อาจอำนวยผล
ดีดังกล่าว แก่ผู้ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมเช่น
เดียวกันฉันนั้น

๑๐. เราควรทำอะไร

แก่พระพุทธศาสนา

หลักของธรรมชาตินั้น มีได้มีเสีย มีรับมีให้ เป็นกิริยาปฏิบัติริยาอยู่อย่างนี้ คนเราจะทำเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เหมือนลมหายใจซึ่งหล่อเลี้ยงชีวิตเราอยู่มีได้มีเสียอยู่ตลอดคือ หายใจเข้าได้หายใจออกเสียเราจะหายใจออกหรือหายใจเข้าเพียงอย่างเดียวไม่ได้ฉันใด การให้การรับก็ต้องมีด้วยกันในบุคคลคนเดียวกันอยู่ตลอดไป สิ่งที่ชาวพุทธจะต้องให้แก่พระพุทธศาสนานั้น จึงเป็นการให้เพื่อรับ และรับเพื่อให้หมั่นกันอยู่อย่างนี้ ดังได้กล่าวมาแล้วว่า “พุทธมามกะ คือคนที่ถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นของเรา” เมื่อเป็นของเรา เราก็ต้องมีการทนุถนอม หวงแหน รักษา ป้องกันสิ่ง

ของของเราเอาไว้ เรื่องพระพุทธรูปศาสนาก็
เป็นเช่นเดียวกัน ชาวพุทธต้องแสดงความ
เป็นเจ้าของพระพุทธรูปศาสนา ด้วยการ

(๑) ถือว่าไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอันประ-
เสริฐของตน นอกจากพระรัตนตรัย และต้อง
รักษาสัจปณิธานที่ให้ไว้ต่อพระรัตนตรัยว่า
ขอรับใช้พระรัตนตรัย ด้วยการขอมอบกาย
ถวายชีวิตแด่พระรัตนตรัย ตามที่ได้เปล่ง
วาจาประกาศเมื่อสวดมนต์ทำวัตรเย็น

(๒) ในด้านศาสนธรรม ต้องช่วยกัน
ศึกษาให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถ
แยกได้ว่าอะไรคือคำสอนของพระพุทธเจ้า
หรือ พระพุทธศาสนา อะไรคือสิ่งที่ปลอม
ปนเข้ามา ช่วยกันเผยแพร่ชี้แจง บอกกล่าว
ให้ทราบกันในหมู่ชาวพุทธด้วยกัน อันเป็น
การช่วยกันธำรง รักษา พระปริยัติศาสนา

และที่สำคัญคือต้องพร้อมที่จะปฏิบัติตามพระ
ธรรมวินัย ด้วยการเว้นสิ่งที่ควรเว้น ประ-
พฤติสิ่งที่ควรประพฤติ อันเป็นการช่วยกัน
รักษาปฏิบัติพระศาสนา จนสามารถบรรลุ
ผลจากการปฏิบัติ ตามสมควรแก่กำลังความ
สามารถแห่งตนที่จะกระทำได้ เพื่อได้รู้ผล
แห่งพระศาสนาด้วยใจตนเอง

(๓) ในด้านศาสนบุคคลคือเพื่อนชาว
พุทธด้วยกัน ต้องสร้างความยอมรับ นับถือ
ฐานะของกันและกัน แม้ว่าจะมีความคิดเห็น
บางครั้งไม่ตรงกัน แต่ควรแสวงหาจุดร่วมกัน
ด้วยการเสริมสร้างความรักความเคารพ
การสงเคราะห์กัน ไม่แบ่งเป็นเราเป็นเขาเป็น
พวกเราพวกเขา สร้างความสามัคคี และเอก
ภาพในสังคมพุทธให้บังเกิดขึ้น โดยมีจุดนัด
พบกันที่เหตุผลและความดี ตามหลักของพระ

พุทธศาสนาด้วยอาศัยเมตตากรุณาเป็นหลักใจ
ที่แสดงออกได้ทั้งทางกาย วาจา ใจ

(๔) ด้านศาสนสถาน คือวัด และสถาน
ที่สำคัญทางศาสนาต่าง ๆ ต้องช่วยกันบำรุง
รักษาของเก่าไว้ แม้ปัจจุบันจะมีความรู้สึกไม่
เห็นด้วย ในเรื่องการก่อสร้างมากขึ้นก็ตาม
แต่ก็ต้องเข้าใจว่า นั่นเป็นสมบัติกลางคือชาว
พุทธทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ท่านที่ดำเนิน
การก่อสร้างต้องมองในแง่ของประโยชน์ การ
สนับสนุนการก่อสร้างก็ทำไปตามกำลังศรัทธา
และกำลังทรัพย์ของตน

(๕) ด้านศาสนพิธีต่าง ๆ มีพิธีกรรมทาง
ศาสนาไม่น้อย ที่มีเรื่องของพราหมณ์ปะปนอยู่
การจะเลิกไปทีเดียวไม่อาจทำได้ เพราะเป็น
เหตุผลทางจิตวิทยา แต่ชาวพุทธควรเน้นหนัก
ไปที่ประเพณี พิธีกรรมที่เป็นของพุทธแท้ เพื่อ

ไม่ให้ศาสนพิธีปิดบังการเรียนรู้ การปฏิบัติ
ตามศาสนธรรมมากเกินไป พระพุทธศาสนา
เองไม่ได้เน้นที่ศาสนพิธี แต่ศาสนพิธีมีความ
จำเป็นที่ขาดไม่ได้เหมือนกัน เพราะเป็นบันได
ที่จะนำคนก้าวไปหาศาสนธรรม

๑๑. ข้อที่ชาวพุทธ จะต้องตระหนักเป็นพิเศษ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติไทย และเป็นของคนไทยเอง เป็นมรดกที่บรรพบุรุษของไทยได้ยอมรับ นับถือ เชื่อฟังและปฏิบัติตามสืบต่อกันมา จนถึงยุคสมัยปัจจุบัน เป็นหน้าที่ของชาวพุทธทุกคนที่จะต้องร่วมมือกัน บำรุง พระพุทธศาสนาให้คงความเป็นศาสนาประจำชาติไทย สืบต่อไปถึงอนุชนรุ่นหลัง

ป้องกัน เมื่อมองเห็นว่าอะไร ใคร จะ เป็นพิษเป็นภัยต่อพระพุทธศาสนา ก็ช่วยกัน ป้องกันมิให้สิ่ง หรือบุคคล กลุ่มคน ลัทธิ ศาสนา เหล่านั้น ทำอันตรายแก่พระพุทธศาสนาได้

บَابัด สิ่งที่เป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะเป็นอันตรายต่อ ศาสนนธรรม คือคำสั่งสอน ศาสนบุคคล คือชาวพุทธ ศาสนสถานคือวัดและสถานที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ศาสนพิธีเพื่อกองความเป็นพุทธที่แท้จริงเอาไว้

รักษา คือช่วยกันรักษาความดีงามของพระพุทธศาสนาเอาไว้

บริหาร คือช่วยกันรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่ฐานะของตน ไม่โยนให้เป็นภาระของใครคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง อย่างที่บางคนเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาคือพระสงฆ์ พระสงฆ์คือพระพุทธศาสนา อันเป็นความเข้าใจคลาดเคลื่อนจากความจริงมาก เพราะแท้ที่จริงแล้วพระสงฆ์เป็นชาวพุทธคณะหนึ่งเท่านั้น มี

ฐานะในการรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกันชาวพุทธที่เป็นฆราวาสแต่งงานที่ต้องทำเพื่อพระพุทธศาสนา เหมือนงานที่เราจะต้องทำต่อชาติบ้านเมือง ใครอยู่ในฐานะอย่างไรก็ตาม ต้องทำงานด้วยความรับผิดชอบ ต่อ เอกราช เอกลักษณะ และเอกภาพ ภายในชาติบ้านเมือง ทุกคนจึงมีความรับผิดชอบต่อชาติบ้านเมือง ตามหน้าที่ของตนฉันใด การรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนาของชาวพุทธทุกคน ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันฉันนั้น

ขอพระพุทธศาสนาจงดำรงอยู่ตลอดกาลนาน ขอชาวพุทธจงพร้อมกันรักษาพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติ และเป็นของชาวพุทธทุกคนไว้คู่ชาวไทย ชาติไทยตลอดไปเทอญ.

พิมพ์ที่ พระศิวการพิมพ์

๓๒/๒๐๕ หมู่ที่ ๘ ลาดพร้าว ๘๗

บางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทร. ๕๓๘๘๑๒๗